

Meld. St. 22

(2022–2023)

Melding til Stortinget

Kunstnarkår

Alternativ kunstnermelding

*En kommentarutgave
til Kunstnarkår*

Forside og bakside: Illustrasjon av Erlend Samnøen
© Erlend Samnøen

Alternativ kunstnermelding

En kommentarutgave til «Kunstnarkår»

Forord

I år er det 50 år siden Kunstneraksjon-74, som fikk gjennomslag for flere av sine krav i den første kunstnermeldingen *Kunstnerne og samfunnet* som kom i 1976. Det er også 27 år siden den forrige kunstnermeldingen *Kunstnarane* (1997).

Det er bra at Regjeringen har lagt fram en ny stortingsmelding om norske kunstnere. Meldingen gir en beskrivelse av nåsituasjonen for de ulike kunstfeltene og hvilke utfordringer vi står ovenfor. Men for visse kunstfelt, slik som musikk, scenekunst og film, mangler meldingen et helhetlig kunnskapsgrunnlag.

Kunst og kultur skaper en forståelse av oss selv og vår plass i verden. Denne forståelsen utvikler oss videre. Kunst og kultur er viktige pådrivere for å forme et enda bedre samfunn.

Kårene for norske kunstnere bestemmes i høy grad av de praktiske rammene rundt deres arbeidsliv med arbeidsforhold, pensjon, rettigheter, lønn, vederlag, stipend og tilskudd. Vi håper stortingsmeldingen og vår alternative kunstnermelding sammen kan løfte fram behovet for et ryddig og inkluderende arbeidsliv for kulturfeltet, på lik linje som resten av det norske samfunnet.

Norske kunstnere opplever også et alvorlig press mot sitt kunstneriske virke og eierskapet til sine verk fra de som driver fram kunstig intelligens (KI). Det ble nylig avdekket hvordan flere sentrale norske forfattere har fått misbrukt sine verk som data og læringsgrunnlag for KI. Utfordringen fra KI er til stede innen alle kunstformer og derfor er også *Kunstnarkår* viktig for å trygge i alle fall noe av hverdagen og livet som kunstner i Norge.

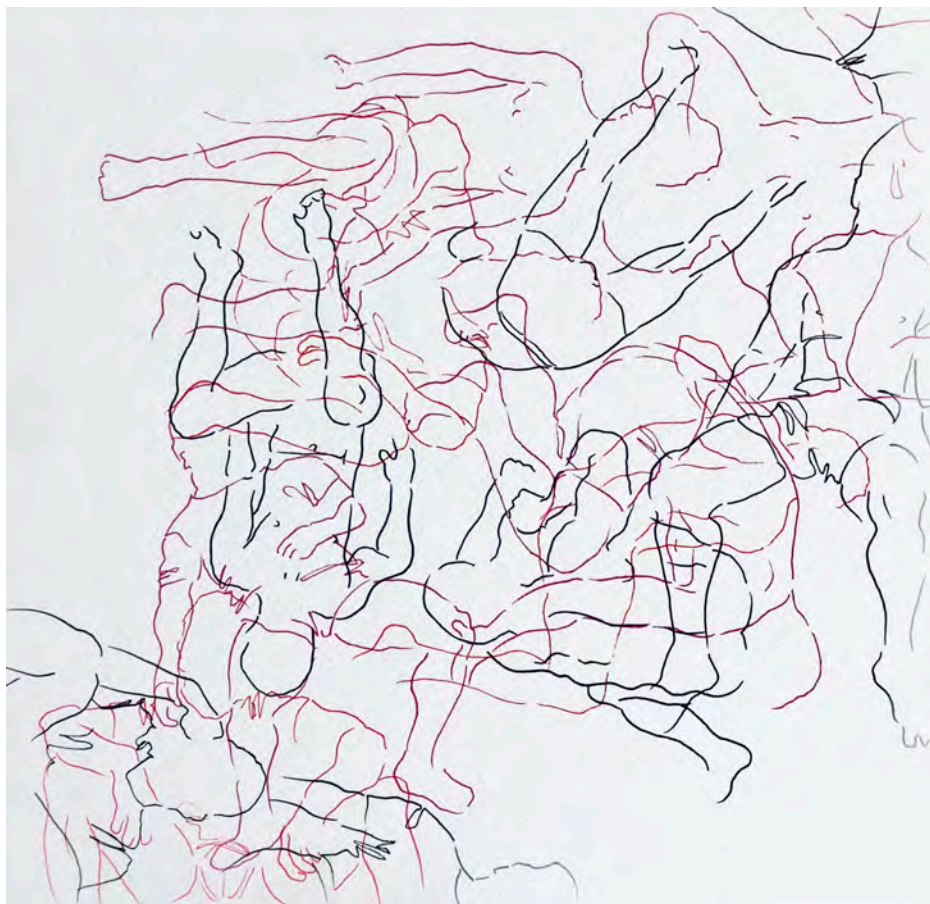
I lys av tidligere utredninger og meldinger, som gjennomgangen av kulturfeltet i NOU 2013: 4 *Kulturutredningen 2014* og de overordnede målene i Meld. St. 8 (2018-2019) *Kulturens kraft - Kulturpolitikk for framtida*, hadde vi håpet på flere konkrete tiltak i *Kunstnarkår*.

Vår utvidede kommentar til kunstnermeldingen gir eksempler fra våre respektive felt og peker på kunnskapsgrunnlaget, virkelighetsbeskrivelsen samt de utfordringene og mulighetene som finnes der. Vi foreslår både egne tiltak for å hente inn mer kvalitetssikret kunnskap og tiltak som bør følge av denne kunnskapsinnhenting i slutten av hvert kapittel. Vi oppfordrer Stortinget til å inkludere disse i sin behandling av meldingen.

Alle kunstnerorganisasjoner som er medlem i Kunstnernetverket, samt alle samiske kunstnerorganisasjoner som er med i Samisk kunstnerråd, har blitt invitert til å delta i arbeidet med den alternative kunstnermeldingen.

De som har sluttet seg til, er:

Den norske forfatterforening, GramArt, Juoigiid Searvi, Mun Dajan Foreninga samiske forfattere, NOPA, Norsk audiovisuell oversetterforening, Norske Dansekunstnere, Norske Filmregissører, Norsk filmforbund, Norsk Komponistforening, Norsk Oversetterforening, Norsk Skuespillerforbund, Regiforbundet, Sámi Girječálliid Searvi SGS Samisk forfatterforening, og Samiske Komponister.

Illustrasjon: Erlend Samnøen

Innholdsfortegnelse

Forord.....	1
Sammendrag.....	6
Om kunstnerpolitikk.....	8
Tidligere kunstermeldingers bidrag	10
Andre relevante rapporter	12
Internasjonal kunstnerpolitikk.....	15
Europeisk kunstnerpolitikk	18
En kunstnerøkonomi-reform	22
2: Kunstfelt og kunstnarkår	24
2.3 Kunnskapsgrunnlag	25
2.6.3 Digitalisering av musikkfeltet.....	28
3: Tverrgående utviklingstrekk og problemstillinger	30
3.5 Kunst og ytringsfrihet.....	30
SLAPP - lange og kostbare rettsprosesser.....	33
4 – Mål 1: Gode muligheter til å verke som kunstnar nasjonalt og internasjonalt	35
4.1 Armlengdes avstand	35
4.2 Fagfellevurderinger.....	35
4.3 Kulturrådet.....	36
4.4.1 Gjennomføring av EUs opphavsrettsdirektiv.....	37
4.5 Statens kunstnerstipend	37
4.5.3 Vurdering av forvaltninga av kunstnerstipendene	38
4.5.4 Stipendkomiteane	40
4.6 Prioritering og vidare oppfølging	41
5: Sentrale statlege etatar og verksemder på kunstfeltet	44
5.1- 5.4 De fire etatene: Kulturdirektoratet, Norsk filminstitutt, Kunst i offentlig rom (KORO), Kulturtanken	44
5.2 Norsk filminstitutt	45
5.4 Kulturtanken - Den kulturelle skolesekken	46
5.5.1 Musikk og scenekunst	48
5.5.3 NRK	51
5.5.4 Institusjonene i kunstnerpolitikken	54
5.6 Prioritering og vidare oppfølging	54
6: Urfolk og nasjonale minoriteter	61
6.1 Den samiske kunsten	62
6.1.1 Virkemiddel tilpasset samiske kunstpraksiser	63
6.1.4 Samisk teater og musikk.....	64
6.3 Prioritering og vidare oppfølging	65
7: Internasjonalt samarbeid	69

7.1 Kunstnerisk ytringsfrihet internasjonalt	70
7.4.4 EOS-midler til kunst og kultur.....	72
7.5 Prioritering og videre oppfølging	72
8: Juridiske verkemiddel	75
8.1.2 Rimelig vederlag ved overdraging av opphavsrett.....	75
9 – Mål 2: Rimeleg betaling for kunstnarleg arbeid og tydeleg inkludert på kunstnarrelevante politikkområde	77
9.1 Kunstnere som arbeidsfolk.....	77
9.2 - 9.7 Kunstnerøkonomien m.fl.....	79
9.8 Prioritering og vidare oppfølging	83
10: Andre politikkområde som er relevante for kunstnarar	87
10.1 Rapporteringskrav og skatt.....	87
10.2 Sosiale rettigheter.....	88
10.3. Pensjon	89
10.4 Arbeidsledighet og mangel på oppdrag.....	89
10.4.3 SKUDA og evt. andre allianser	89
10.5 Prioritering og vidare oppfølging	91
11: Opphavsrettslege vederlag og kulturpolitiske ordningar.....	95
11.1 Forvaltningsorganisasjonar.....	95
11.2.2 Privatkopiering	96
11.4 Prioritering og vidare oppfølging	96
12: Digitalisering og internasjonale regulerings	98
12.1.1 DSM-direktivet.....	98
12.2 KJ	100
12.3.1 AMT-direktivet.....	101
12.4 Prioritering og vidare oppfølging	104
13 – Mål 3: Kan verke over heile landet.....	107
13.5 Regionale kulturfond	107
13.6 Den kulturelle skolesekken.....	108
13.7 Filmsatsing i heile landet	111
13.8 Regionale kompetansesenter for dans og musikk	112
13.10 Prioritering og vidare oppfølging.....	115
15: Økonomiske og administrative konsekvensar	118
Krediteringsinformasjon.....	119

Sammendrag

Regjeringen har presentert den første kunstnermeldingen på 27 år. Den er en relativt omfattende gjennomgang av kunstfeltet i Norge, men dessverre mangler den et helhetlig kunnskapsgrunnlag.

Regjeringens *Kunstnarkår*, Meld. St. 22 (2022-2023), beskjeftiger seg i altfor stor grad med mindre justeringer, inntar en “vent og se”-holdning og henviser ellers til utredningsarbeid i andre departementer.

Innstillingen etter Stortingets behandling av den andre kunstnermeldingen i 1997 konstaterte at: “Målsettingen fra 1976 om at kunstnerne skulle få tilnærmet like levekår som andre yrkesgrupper, er ikke oppfylt”.

På tredje forsøk bør kunstnermeldingen lykkes i å oppnå dette.

For å komme i mål, har derfor flere kunstnerorganisasjoner fra ulike kunstfelt gått sammen og laget *Alternativ Kunstnermelding*, en respons på *Kunstnarkår*.

Overordnet foreslår vi at Stortinget gjør følgende anmodningsvedtak i sin behandling:

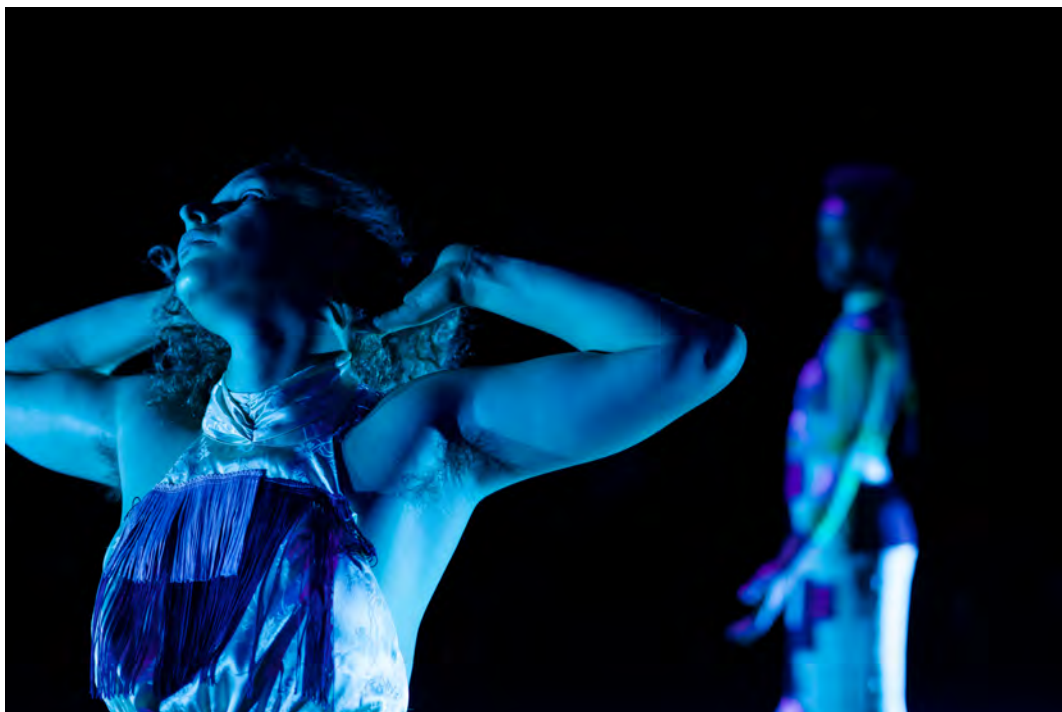
- I. Stortinget ber regjeringen utrede en norsk kunstnerlov og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.
- II. Stortinget ber regjeringen utarbeide forslag til en helhetlig kunstnerøkonomireform.

III. Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget i budsjettproposisjonen med finansiering av en kunstnerallianse.

Kårene for norske kunstnere bestemmes i høy grad av de praktiske rammene rundt deres arbeidsliv med arbeidsforhold, pensjon, rettigheter, lønn, vederlag, stipend og tilskudd. Vi håper stortingsmeldingen og behandlingen av denne kan løfte fram behovet for et ryddig og inkluderende arbeidsliv også for kulturfeltet.

Kunstnere krever ikke bedre, men like rettigheter som andre yrkesgrupper.

Vi håper derfor at våre konkrete forslag til handling i «Alternativ Kunstnermelding» også vil bli fulgt opp i Stortingets videre arbeid, slik at målsettingen fra 1976 endelig kan bli oppfylt.

Om kunstnerpolitikk

Kunstnerpolitikk handler om hvilke vilkår *kunstnerne* arbeider under: deres ytringsfrihet, verdi, posisjon og rolle i samfunnet, samt deres livsgrunnlag i form av økonomi og sosiale rettigheter.

Gjennom finanskrisen i 2008 og fram til 2014 økte kultursektoren sysselsettingen i Europa med 0,7 prosent i året, samtidig som den generelle europeiske sysselsettingsgraden hadde en årlig reduksjon på 0,7 prosent. Kultursektoren gir arbeid til 2,5 ganger flere enn bilindustrien og til fem ganger flere enn telekom-sektoren.

Størrelsen på Kulturdepartementets budsjett står ikke i stil til det vekstpotensialet som ligger i kreativ sektor, der kunstneren er første ledd i verdikjeden.

Kunstnerens status i Norge

Under pandemien ble kulturlivet stengt først og åpnet sist. Vanlige yrker ble sett i et nytt lys og hyllet som samfunnskritiske og takket på reklameplakater rundt i byene.

Kunstfeltet ble møtt med uforutsigbare og lite treffsikre kompensasjonsordninger og mange følte at de satt fast i et Kafka-univers. Det er kunstnere forsåvidt vant til fra normale tider også - særlig hvis livet og helsen byr på utfordringer.

Hva sier dette om kunstnerens status i Norge?

- Hva kan gjøres for å forbedre kunstnernes posisjon og (livs)situasjon?
- Hva er det offentliges rolle i å muliggjøre en kunstnerkarriere?

Det er avgjørende at en kunstnermelding tar på alvor den prekære økonomiske situasjonen mange kunstnere står i til daglig, og at den statlige kunstnerpolitikken innrettes for å bedre rammevilkårene for kunstnernes skapende arbeid gjennom ulike ordninger og tiltak.

Virkemiddelapparatet har de senere årene vært gjenstand for et betydelig **kulturløft**, som ikke har gitt utslag i økte kunstneriske inntekter. Vi etterlyser nå et tilsvarende **kunstnerløft**.

Tidligere kunstnermeldingers bidrag

Første kunstnermelding «Kunstnerne og samfunnet» (1976)

Et av de markante kjennetegnene med den nye kunstnerpolitikken i 1976, var styrking av ordninger som støtter enkeltkunstnere med *kunstnerstipend (eksisterte forut)* og *garantiinntekter (nyvinning)*.

I tillegg varslet meldingen at staten ville gi kunstnerne forhandlingsrett om vederlagsordninger, økt offentlig bruk av kunstnernes verk, konkretisert gjennom en ny ordning for utsmykking av offentlige bygg foreslått som en prosentsats av byggesummen. Utsmykningsfondet for nye statsbygg ble opprettet i 1976 (Dagens KORO - Kunst i offentlig rom).

«Kunstnermeldinga har, som andre offentlige dokumenter, vært kommentert som god, mindre god og dårlig. Uansett hva man måtte mene i denne sammenheng, står den kjensgjerning tilbake at meldinga innvarsler det lengste skritt det offentlige noen gang har tatt for å trygge våre kunstnere. Dette gjelder både prinsipielle, praktiske og økonomiske sider ved dette arbeidet.»

Stortingsrepresentant Thorbjørn Kultorp (Ap) under Stortingsdebatten i 1976.

Fra opprettelsen av Utsmykkingsfondet i 1976 gikk det imidlertid 20 år før forslaget om en fastsatt prosentandel til kunst for statlige bygg ble realisert. Dette skjedde gjennom etableringen av kunstordningen for statlige nybygg ved kongelig resolusjon høsten 1997. Ordningen gjelder fortsatt og innebærer at det settes av fra 0 til 1,5 % av byggesummen til kunst, avhengig av byggets offentlige betydning. At avsetningen skjer automatisk er unikt i internasjonal sammenheng.

Andre kunstnermelding «Kunstnarane» (1997)

Meldingen slo fast at storparten av midlene gikk til kunstinstitusjoner og andre formidlingstiltak på kunstområdet, som har en indirekte, men likevel svært viktig effekt for kunstnerne. Bare om lag 12 - 15 % gjaldt tiltak som rettet seg direkte mot enkeltkunstnere.

For å kunna ha eit levande, utfordrande kunstliv som gjev rom for mangfald og nyskaping, har staten eit klart ansvar for å skapa rammevilkår som gjer det mogeleg for kunstnarar å vera yrkesaktive. I erkjening av at marknaden åleine ikkje er tilstrekkeleg for å sikra vitalitet, kvalitet, nyskaping og mangfald på kunstområdet, må det offentlege inn med tiltak slik at kunstnarverda kan setjast i stand til å spela samfunnsrollene sine.

Kunstnermeldingen lanserte en satsing på egne stipend for unge nyutdannede kunstnere, en mulig aspirantordning, økt innkjøp av billedkunst og kunsthåndverk fra samtiden, samt forslag til administrativ samordning av flere kunstfond og bedre koordinering av oppgaver mellom de tre R-ene: Riksteateret, Rikskonsertene og Riksutstillingene.

Om kunstnerstipendene sa meldingen:

På mange måtar har desse ordningane blitt rekna som ryggrada i den norske kunstnarpolitikken, både gjennom måten dei fungerer på overfor kunstnarane og gjennom måten dei blir administrerte på. Dette heng også saman med at ordningane er kulturpolitisk grunnjævne og slik sett representerer statens syn på kva som er rimelege støtteordningar for kunstnarar. Historisk sett er arbeidsstipenda ei ordning som fanst lenge før den nye kunstnarpolitikken i 1970-åra, medan garantiinntektene var ei

nyskaping. Samstundes supplerer ordningane kvarandre og blir difor ofte vurderte i samanheng.

I Stortingets innstilling etter behandlingen av denne Kunstnermeldingen ble det uttrykt skuffelse over at den ikke i større grad definerer kunstens og kunstneres rolle i samfunnet, og mangler visjoner og en vilje til å se på arbeidsvilkårene til kunstnerne, og forskjellene ulike kunstnergrupper imellom.

Når kunstnermeldingen i liten grad legger strategier, blir det nå lagt få nye byggesteiner til grunn for kunstnerpolitikken i framtiden.

Innstillingen konstaterer også at: *Målsettingen fra 1976 om at kunstnerne skulle få tilnærmet like levekår som andre yrkesgrupper, er ikke oppfylt, særlig når det gjelder f.eks billedkunstnere og kunsthåndverkere.*

Andre relevante rapporter

Kunstens autonomi og kunstens økonomi (2015)

Rapporten om kunstnerøkonomien *Kunstens autonomi og kunstens økonomi* og den tilhørende kunstnerundersøkelsen gjennomført av Telemarksforskning fra 2015, viste en alarmerende nedgang i kunstneriske inntekter fra 2006 til 2013 på 10%. I samme periode økte resten av befolkningen sine inntekter med 23% og kulturbudsjettene ble doblet. Enger-utvalget (2013) konkluderte med at det var store forskjeller mellom de ulike kunstfeltene og at mye av veksten hadde kommet infrastrukturen og de store kulturinstitusjonene til gode.

Sterkere tilbake (2022)

Kulturdepartementet og Norsk filminstitutt utarbeidet rapporten *Sterkere tilbake* på oppdrag fra Kultur- og likestillingsdepartementet i 2022. I avsnittet om kunstnerens inntekter (s. 25) henvises det til *Kulturutredningen 2014* som påpeker at det har funnet sted en «nedbygging av den spesifikt nordiske kunstnerpolitiske modellen», og viser til lav vekst i de statlige tilskuddene til kunstnerformål, utfasing av garantiinntekten og de siste årenes svekkelse av kunstnerorganisasjonenes korporative innflytelse (Enger et al., 2013, 184). Gjentatte ganger har inntektsundersøkelser vist at kunstnerne ikke har blitt løftet som inntektsgruppe (Enger et al., 2013, 226).

Rapporten kommer videre med flere forslag til tiltak for å styrke kunstnerøkonomien (s.125 - 126):

4. Målrettede tiltak for en styrket kunstnerøkonomi

Målet med dette satsingsforslaget er å bedre inntektssituasjonen til kunstnere, særlig grupper som har vært spesielt utsatt under pandemien. Dette er også en del av kultursektoren som over tid har hatt relativt lave inntekter og svak tilknytning til det regulerte arbeidslivet, noe som ble særlig synlig under nedstengningen.

Noen av virkemidlene og tiltakene under har som hovedmål å kanalisere midler direkte til kunstnere, andre vil virke mer indirekte gjennom styrking av produksjon og formidling. I tillegg ser vi et behov for stimulering av internasjonal aktivitet og samarbeid, ikke minst i en gjenoppbyggingsfase. Vi vil understreke at flere av virkemidlene og tiltakene under de øvrige satsingene i kapitlet, ikke minst under tittelen «5. En styrket kulturnæring», direkte og indirekte kan bidra til en styrket kunstnerøkonomi.

- Gjennomgang av kunstnernes vilkår og rettigheter i arbeidslivet: En rekke tiltak som tilhører flere departementers ansvarsområder, bør utredes med sikte på å styrke kunstnernes arbeidsvilkår og sosiale rettigheter. Tilnærmingen bør være todelt: For det første bør lovens begreper om arbeidstaker og arbeidsgiver vurderes for å legge til rette for at kunstnere som i dag opererer som oppdragstakere, kan bli ansatte. For det andre bør vilkårene for selvstendig næringsdrivende vurderes, særlig deres sosiale rettigheter. Dette i tråd med forslagene i NOU 2021: 9 Den norske modellen og fremtidens arbeidsliv (Fougner et al., 2021). Tiltaket kan ses i sammenheng med punktet «rettigheter og et digitalt kulturtilbud» under «6. En offensiv og systematisk utvikling av kunnskap».
- Justert størrelse på stipender: Størrelsen på statens stipender for kunstnere kan økes. Ved også å legge til nye hjemler blir det mulig å prioritere kunstnergrupper som ifølge inntektsundersøkelsen blant kunstnere var særlig utsatt under pandemien.
- Utbygging av alliansene: Det kan gis økte midler til opprettelse og drift av en musikerallianse etter samme modell som Skuespiller- og danseralliansen. Samtidig gis en økning i midlene til Skuespiller- og danseralliansen. Utredning av en filmallianse kan vurderes. Det presiseres at disse tiltakene på sikt kan bli overflødige dersom en lykkes med å styrke kunstnernes inntekter, vilkår og rettigheter i arbeidslivet jf. første punkt over.

Vi er riktignok uenige i at allianse-modellen vil bli overflødig da den tilfører kunstnerne i ordningen mye utover det å være et sosialt sikkerhetsnett.

Internasjonal kunstnerpolitikk

I henhold til artikkel 27.2 i Menneskerettighetserklæringen har alle individer rett til beskyttelse av de åndelige og materielle interesser som er et resultat av ethvert vitenskapelig, litterært eller kunstnerisk verk som hen har skapt.

UNESCO 1980 Recommendation concerning the status of the artist

Kunstnarkår er helt taus på at Norge som medlem av UNESCO lenge har vært forpliktet til å omsette denne anbefalingen til praktisk politikk gjennom reguleringer eller lovgivning. Hvert 4. år skal Kulturdepartementet rapportere til UNESCO om hvordan dette er fulgt opp. Førrige rapporteringsfrist var 15. november 2022.

Denne anbefalingen understreker at det både er nødvendig og betimelig at offentlige myndigheter besørger at kunstnere får sosiale rettigheter på linje med andre yrkesgrupper. Kunstnernes profesjonelle, sosiale og økonomiske status må forbedres.

I rapporten “Culture & working conditions for artists” (2019), som er en internasjonal analyse av implementeringen av 1980-anbefalingen, blir det bemerket at “kunstneren” - personen som skaper kunsten - overraskende ofte er fraværende i innretningen av kulturpolitiske virkemidler og støtteordninger.

Kunstnerne krever ikke *bedre* rettigheter enn andre, men *like* rettigheter. For å få til dette i praksis kan det være nødvendig med særordninger som tar høyde for de spesielle utfordringer kunstneryrket byr på. For selv med en betydelig grad av offentlig

tilskudd, er det kunstnerne selv som i størst grad subsidierer sitt eget virke gjennom lange perioder med ikke-betalt eller underbetalt arbeidstid. De står ikke utenfor yrkeslivet, men deres “egenfinansierte” arbeid gir ikke uttelling på sykepenger, dagpenger eller pensjonssparing.

I 2019-rapporten nevnes det en rekke internasjonale eksempler på innovative tiltak som har blitt innført for å styrke kunstnerøkonomien:

- I 2011 innførte Sør-Korea Korean Artists Welfare Act og etablerte Korean Artists Welfare Foundation som forsikret mer enn 3000 kunstnere og ga individuelle dagpenger til mer enn 4500 kunstnere. I 2019 ble det også innført kriselån til 1200 kunstnere som kan brukes til helsehjelp, utdanning eller avhjelp personlige utfordringer
- Siden 2017 har alle borgere i Litauen kunnet velge å donere 1.2% av sin inntektsskatt til individuelle kunstnere
- Senegal er i slutfasen av en ny kunstnerlov som vil legge til grunn at kunstnere skal ha arbeidstakerstatus, og vil opprette skreddersydde ordninger for sosiale rettigheter og skatt

Kan vi få tilsvarende løsninger i Norge?

LEGAL STATUS

Spain – The Statute of the Artist

The Spanish Statute of the Artist (*Estatuto del Artista*) is a set of labour, social security, fiscal and educational measures. The objective is to improve the working and living conditions of artists and creators, recognising the specificities of their activity, particularly intermittency. It is the result of the mandate of the Congress of Deputies, which in 2018 unanimously approved a report with 75 recommendations.

To facilitate the debate and discussion of the measures to be adopted, it was decided to create an interministerial commission. This commission was established on 22 September 2021 with the participation of eight ministries (Culture and Sport; Finance and Civil Service; Education and Vocational Training; Labour and Social Economy; the Presidency, Parliamentary Relations and Democratic Memory; Inclusion, Social Security and Migration; Economic Affairs and Digital Transformation; and Universities). To help achieve the objectives of this Commission, four working groups were created (technical level, not political) on taxes, labour, social security and education issues, with the active participation of the cultural sector. In each thematic group, the corresponding ministry participates as the person in charge of the working group, and the Ministry of Culture and Sport participates in all of them, as coordinating ministry and responsible for the status of artist.

ELIGIBILITY AND ACCESS TO STATUS

In **Belgium**, the recently reformed social protection system for artists provides for, among other things, innovative arrangements regarding recognition as a professional art worker and access to specific social benefits.

From 1 January 2024, a Working in the Arts Commission will be in charge of:

- issuing three types of 'working in the arts certificates' (starter, standard or plus), each with specific requirements and giving access to specific rights;
- informing those working in the arts of their social security rights and obligations at their request;
- acting as a centre of expertise and a contact point for all socioeconomic aspects of working in the arts within the federal administration, in particular through the production of anonymised statistics on those working in the arts fields;
- supporting and informing arts federations and other organisations who provide assistance to those working in the arts;
- developing and maintaining a register of activities and criteria applied by the commission;
- advising on draft laws, decrees and all draft standards submitted by their authors.

Kilde: OMC-rapport (2023)

Europeisk kunstnerpolitikk

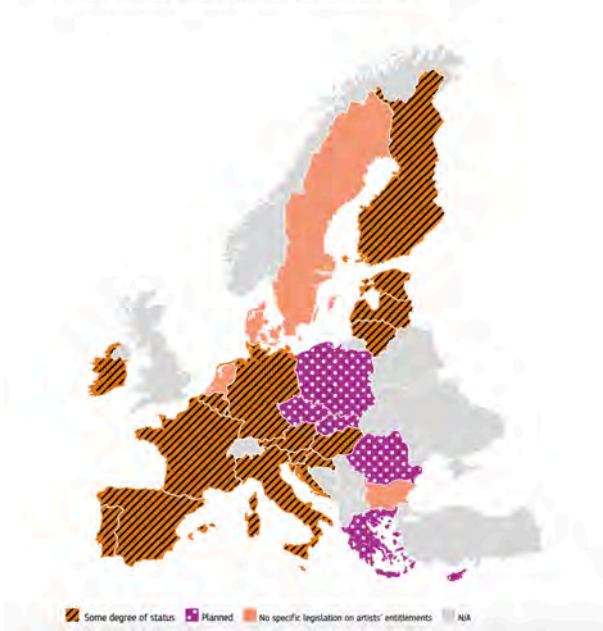
EU-kommisjonens ekspertgruppe (OMC-rapport juni 2023)

Som et ledd i EUs arbeidsprogram for kultur 2019 - 2022, ble det etablert en ekspertgruppe fra medlemslandene som fokuserte på kunstnere og kulturarbeideres status og arbeidsforhold som avholdt møter i perioden 2021 - 2023. Rapporten fra juni 2023 påpeker at det er mer sannsynlig at særskilte reguleringer for kunstnere vil ha en sterk innvirkning på deres sosioøkonomiske situasjon, og spesielt når de eksisterende sosiale ordningene er utilstrekkelige eller ikke kan tilpasses særtrekk ved kunstnerisk arbeid.

Rapporten slår også fast at selv om EU i begrenset grad har anledning til å regulere kulturpolitikk og sosiale rettigheter, synes det nå å være politisk vilje og en historisk mulighet til å takle utfordringene rundt kunstneres arbeidsvilkår sammen på EU-nivå, og lære fra beste praksis i andre land for å komme videre:

As the COVID-19 crisis has highlighted the precariousness of many workers in the sector and the need to improve their situation, various countries have recently adopted - or are in the process of adopting - important legislative reforms to improve the working conditions of artists and cultural workers. New forms of status or support are thus emerging (e.g. Ireland, Spain, Luxembourg, Poland, Portugal and Romania), alongside models that have existed for longer (e.g. in Belgium, Germany, France, Lithuania, etc.).

Figure 3: Overview of legislation recognising artist status in the EU

Kilde: OMC-rapport (2023)

OMC-rapporten kommer med en klar anbefaling:

Aim for specific and coherent legislation regarding artists, covering all areas of their work (employment/labour, social security, taxation), in addition to general existing legislation.

UNESCO har forøvrig estimert at på verdensbasis mistet mer enn 10 millioner kunstnere og arbeidere i kulturell og kreativ sektor jobben i 2020, som følge av pandemien.

EU-parlamentets resolusjon 21. november 2023

I sin ferske resolusjon insisterer EU-parlamentet på at rettferdige sosiale ordninger og arbeidsforhold og et anstendig og bærekraftig

lønnsnivå, samt tilstrekkelig tilgang til sosial trygghet, er avgjørende for å garantere kunstnerisk yringsfrihet for alle skapere.

EU-parlamentet ber EU-kommisjonen utarbeide en europeisk “status of the artist” og innføre en pakke med tiltak - inkludert et direktiv - for å forbedre kunstneres arbeidsforhold.

Resolusjonen oppfordrer medlemsstatene som ennå ikke har innført en spesifikk kunstnerlovgivning (status of the artist) til å gjøre det, med sikte på å lette tilgangen til sosiale rettigheter for kunstnere og kulturarbeidere i samsvar med minimumsstandarder i tråd med rådsanbefaling av 8. november 2019 om tilgang til sosial beskyttelse for arbeidstakere og selvstendig næringsdrivende (2019/C 387/01), og å tette eksisterende hull i tilgang til velferdsordninger, spesielt med tanke på kulturell og kreativ sektor.

I Norge har vi verken egen kunstnerlov eller bestemmelser som gjelder kunstnere i generell lovgivning (med unntak av at kunstnerisk arbeid er fritatt merverdiavgift). Hva en slik lovgivning vil kunne bety for kunstnernes levekår, bør utredes nærmere.

Innstillingen etter Stortingets behandling av den andre kunstnermeldingen i 1997 konstaterte at: *Målsettingen fra 1976 om at kunstnerne skulle få tilnærmet like levekår som andre yrkesgrupper, er ikke oppfylt.* På tredje forsøk bør kunstnermeldingen lykkes i å oppnå dette.

Figure 2. Ways towards a legal status for artists and creative professionals

Kilde: OMC-rapport (2023)

Vi foreslår derfor at Stortinget gjør følgende anmodningsvedtak i sin behandling:

- I. Stortinget ber regjeringen utrede en norsk kunstnerlov og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.
- II. Stortinget ber regjeringen utarbeide forslag til en helhetlig kunstnerøkonomi-reform.
- III. Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget i budsjettproposisjonen med finansiering av en kunstnerallianse.

En kunstnerøkonomi-reform

Den leksikalske definisjonen av «reform» er at det skal skje «en forandring eller omdanning av de bestående forhold som er, eller er ment å være, til det bedre». Reformen er endringer av et visst omfang og en viss betydning, og som blir initiert for å oppnå bestemte mål innen statlige virksomheter, sektorområder eller på tvers av ulike sektorer. En reform er bredere, mer omfattende og mer utredet/planlagt enn mindre justeringer. Finansielle reformer retter seg mot endringer i økonomiske rammevilkår, enten det er næringslivet, offentlig sektor, innbyggerne eller grupper av befolkningen som er berørt. *Kunstnarkår* beskjeftiger seg i alt for stor grad med mindre justeringer, inntar en vent-å-se-holdning og henviser ellers til utredningsarbeid i andre departement. Vi mener det trengs et mer helhetlig grep om kunstnerpolitikken og at alt utredningsarbeid må manifestere seg i en økonomisk reform med kunstneren i sentrum for målrettede tiltak som ses i sammenheng med hverandre.

Hva en kunstnerøkonomi-reform kan inneholde:

Strukturelle grep:

- Opprettelse av en kunstnerallianse.
- Etablere et spesialisert NAV-kontor med spisskompetanse på kombinasjonsinntekter og de spesifikke utfordringene i kunstnerøkonomien.
- Lov- og/eller forskriftsfeste krav om at offentlige institusjoner, offentlig eide aktører eller aktører med offentlig tilskudd, plikter å følge fremforhandlede tariff-, ramme- og rettighetsavtaler mellom partene i arbeidslivet.

Innholdsmessige grep:

- Stipender fra offentlig aktør (stat, kommune, etat) må utbetales som lønn med fulle sosiale rettigheter (f.eks Statens Kunstnerstipend, Norsk filminstitutt m.fl.)
- Innføring av pensjonsopptjening for Statens Kunstnerstipend og andre offentlige stipend.
- Utvidelse av aldersgrense for stipend fra 67 til 70 år.

Mulig prosess:

Kultur- og likestillingsdepartementet nedsatte en arbeidsgruppe i forbindelse med *Kunstnarkår* hvis arbeid ikke førte frem til en endelig omforent rapport om prinsipper for rimelig betaling. Vi tror at et praktisk innrettet samarbeid mellom departementene på embetsverknivå raskere vil kunne produsere konkrete løsningsforslag, som kunstnerorganisasjonene kan gi innspill til.

2: Kunstfelt og kunstnarkår

Kunstnarkår går inn i hva som ligger til grunn av tidligere kunstmeldinger, utredninger og særmeldinger. Slik som Meld. St. 23 (2011-2012) Visuell kunst, NOU 2013: 4 Kulturutredningen 2014, rapporten Kunstens autonomi og kunstens økonomi(2015), samt Meld. St. 8 (2018-2019) Kulturens kraft, den siste kunstmeldinga som Stortinget har behandlet. Strategiene i *Kunstnarkår* skal bygge på disse forarbeidene. Vi har derfor vært meget overrasket over at denne lange perioden av dype utredninger, meldinger og særmeldinger, 12 år, og det klare vedtaket til Stortinget i Kulturens Kraft, ikke har ført til et mer solid kunnskapsgrunnlag, mer dyptpløyende analyse og ikke minst mer konkrete tiltak i *Kunstnarkår*.

2.3 Kunnskapsgrunnlag

I dette kapittelet ønsker vi derfor å peke på hva som kunne vært gjort på kunnskapsinnhenting i de forskjellige kunstfeltene. Vi vil også foreslå konkrete tiltak til forbedring.

Del 2.4 - 2.11 i meldingen forsøker å beskrive bakgrunnen og grunnlaget for hvordan kunstnere som enkeltgrupper har det i Norge. Meldingen viser til et bredt, men egentlig mangelfullt kunnskapsgrunnlag for forfattere, låtskrivere og komponister, scenekunstnere, samiske kunstnere, audiovisuelle kunstnere og andre nasjonale minoriteters kunstuttrykk slik vi ser det. *Kunstnarkår* er for fragmentert i innhenting av kunnskap om hvordan kårene er for kunstnerne, uavhengig av kunstfelt.

Kunstnerundersøkelsen som kom tidligere i år dekker for eksempel ikke alle grupper av kunstnere på enkeltfelt, og har for få respondenter i andre grupper for å hente inn god nok kvalitativ informasjon for å beskrive hvordan kunstnerne hverdag og kår egentlig er på forskjellige kunstfelt. I kunstnerundersøkelsen trekkes det på enkelte felt for klare konklusjoner ut fra et altfor spinkelt grunnlag av respondenter. Det kan være med å gi et feil inntrykk av hvordan kårene for kunstnere virkelig er. Særlig virker det som om man ikke har forstått hvordan skillet er mellom rent kunstnerisk arbeid i eget firma og annet arbeid og inntekter som er hentet inn utenfor kunstfeltet. Om denne undersøkelsen skal danne et godt grunnlag for politiske og forvaltningsmessige avgjørelser i fremtiden, så må den omfatte helheten kunstnere og utøvere arbeider i. Den må også evne til å skille mellom forskjellige typer inntektsstrømmer for kunstnerne.

Som kunstnere er vi mest overrasket over at meldingen på dette området ikke har tatt i bruk innsikt og kunnskap fra statens og departementets egne støtteordninger for de forskjellige kunstfeltene. Disse utgjør jo en vesentlig grad av det som kan styrke kunstnernes kår. Vi mener at en lett kunne fått mer innsikt om kunstnernes kår ved å hente inn kunnskap om utviklingen i vederlagsinntekter for ulike grupper av skapende kunstnere. Kunstnerundersøkelsen fra Telemarksforskning kartla ikke dette på en treffsikker måte. Her kunne en enkelt hentet inn gode tall fra TONO, Kopinor og lignende organisasjoner. Vi vet at nedgang i disse inntektene er en av årsakene til en presset økonomi for låtskrivere og komponister for eksempel. Man kunne også hentet inn kunnskap om utviklingen i honorarer og honorarpraksis. Dette er ikke nevnt i *Kunstnarkår* eller i kunstnerundersøkelsen.

For musikkfeltet kunne verdifull informasjon blitt hentet i fra statens egne ordninger slik som ordningen for støtte til bestillingsverk i Norsk Kulturråd, Det Norske Komponistfond og fra Komponistenes Vederlagsfond. Slik kunne man få oversikt over støtteordningenes økonomisk utvikling, effekten av disse og de kvalitative vurderinger av virkningen av ordningen. Det samme gjelder for de fleste andre elementene i statens egne virkemiddelapparat som heller ikke er undersøkt. Flere steder i meldingen vises det til at kunstnerne er underbetalte og kunstnerøkonomien er presset. Da er det særlig paradoksalt at meldingen ikke undersøker hva som er årsaken til dette.

Vi mener at økonomien i flere av disse ordningene, som staten selv har direkte og indirekte kontroll på, kombinert med en dramatisk økning i kunstnere og søkertall, er blant hovedårsakene til en stadig

mer presset kunstnerøkonomi. Kunstnerundersøkelsen sier eksplisitt at kunstnere bruker stadig mer tid på annet arbeid enn sitt kunstneriske virke. Vi mener derfor at kunstnermeldingen bør gå inn i disse problemstillingene og finne årsakene til dette, slik at en kan utforme effektive og treffsikre politiske tiltak.

Kunstnerne vil:

- hente inn kunnskap om utviklingen i tildeling av stipend. Det er nevnt i meldingen, men uten en klar konklusjon. Kunstfeltet trenger en klar analyse og dokumentasjon av innretningen, endringene i og virkningen av stipendordningene samt deres direkte virkning på kunstneres kår.
- at det tas tak i den manglende innsikten i innholdet i repertoaret i de store statlig finansierte institusjonene. I dag er det store mangler i rapporteringen av repertoaret fra institusjonene, slik at en i liten grad kjenner til hvorvidt de oppfyller krav i tildelingsbrev og lovverk. Løsninger for bedret rapportering er spilt inn til Kulturdirektoratet og KUD. Kunnskapen om det faktiske repertoaret ville kunne vise fram enda klarere hva som ligger bak kunstnerne sine sviktende inntekter.
- vil bygge opp den kunnskapsbaserte politiske styringen og forvaltningen av feltet. De to siste årene har regjeringen i nysalderingen overført midler som skulle gått til kunnskapsinnhenting, forskning, kvalitetssikring og evaluering til andre deler av budsjettet. Se Prop. 23 S (2023 - 2024), Kap. 323 Post 01 og Kap. 325 post 01 og post 21. Totalt ble 10,8 millioner kroner flyttet vekk fra kunnskapsinnhenting.

2.6.3 Digitalisering av musikkfeltet

I avsnitt 2.6.3 Digitalisering av musikkfeltet, beskriver *Kunstnarkår* et problem norsk musikkbransje lenge har kjent på kroppen: At norskandelen i salg av innspilt musikk har gått vesentlig ned de siste 15 årene. Til tross for mange gledelige nyheter om norske topplasseringer hos Spotify i det siste, er den totale norskandelen av musikken nordmenn lytter til sørgelig lav. Fenomenet omtales med en graf som viser IFPIs¹ statistikk for Norge, Finland og Danmark i 2021.¹ Mens finnenes konsum av egen musikk var 34% og danskenes 42,8%, var bare 17% av musikken nordmenn lyttet til norskprodusert.

Dette er en bekymringsverdig, særlig med tanke på at Norge var på dagens danske nivå for 15 år siden. Det er skuffende at mulige tiltak for å motvirke den sterkt nedadgående trenden ikke er omtalt, særlig siden problemstillingen har vært diskutert med både politisk ledelse og embetsverk i KUD gjennom mange møter med musikkorganisasjonene på populærfeltet de siste årene.

Problemstillingen er en del av mandatet til NOU-utvalget som nå utreder musikkbransjen, men kulturministeren har uttalt: - «*først skal NOUen skrives, så kommer det en stortingsmelding med tiltak - og deretter penger*».² Det er derfor grunn til å frykte at det vil gå mange, mange år før nødvendige tiltak iverksettes.

¹ International federation of the Phonographic Industry - internasjonal organisasjon for plateselskaper.

² Intervju Ballade 10. oktober 2023.

Forslag til merknad(er):

- Disse medlemmene merker seg hvordan flere organisasjoner i høringa pekte på det manglende kunnskapsgrunnlaget i meldingen og mulighetene for å enkelt hente inn mer informasjon for bedre kvalitetssikring og innsikt. Disse medlemmene ønsker at det blir hentet inn kunnskap om utviklingen i inntekter i vederlag, praksis rundt honorarer, utviklingen i stipendordningene og virkningen av disse for ulike grupper av skapende kunstnerne. Disse medlemmene registrerte også hvordan enkelte organisasjoner trakk fram omfordelingen fra post 01 Kap 323 og post 01 og 21 i Kap 325 over til andre poster, og hvordan det slår negativt ut for rapportering, kvalitetssikring og evaluering for kunst og kulturfeltet. Jamfør; Endringane i statsbudsjettet for 2023 under Kultur- og likestillingsdepartementet, Prop. 23 S(2023-2024).
- Disse medlemmene er overrasket over at man ikke bruker egne avsatte midler som ligger i budsjettet for kvalitetssikring og evaluering i 2023, og at det samme skjedde i 2022. Innsikt i hva som styrer kunstfeltene og hvilke virkninger disse kan ha, vil kunne gi et mer solid fundament for å gjøre gode politiske valg og legge grunnlaget for tydelige forvaltningsmessige signaler for styring, for eksempel gjennom tilskuddsbrev. Disse medlemmene ber derfor regjeringen ta tak i mulighetene som ligger i eget budsjett og med det sørge for en styrket rapportering og kunnskapsinnhenting fra kulturfeltet i sin helhet slik at en får et godt nok grunnlag for evaluering og utvikling av kulturpolitikken.

3: Tverrgående utviklingstrekk og problemstillinger

3.5 Kunst og ytringsfrihet

Kunstnarkår slår fast at kunstnerpolitikk er ytringsfrihetspolitikk. Ytringsfrihetskommisjonen konkluderte i sin rapport fra 2022 at ytringsfriheten er godt vernet for kunstnere i Norge.

At kunstnarar òg oppfattar det slik, er dokumentert gjennom spørjeundersøkingar. Undersøkingane viser likevel at det er uro blant kunstnarar for konfliktnivået og tonen i det offentlege ordskiftet...Det er difor grunn til å følgje nøye med på utviklinga her. Dersom stadig fleire kunstnarar kjenner seg utrygge, kan det føre til kunstnarleg sjølvensur. Breier dette om seg, kan det i sin tur svekkje samfunnsrolla til kunsten.

Kommisjonen refererer i sin utredning til Fritt Ords undersøkelse der kunstnere vurderer ytringsfrihet (2020). Det ble også spurt om kunstnere opplever at ytringsfriheten berøres av “risiko for å falle i unåde hos maktpersoner og/eller finansieringsinstitusjoner”. 34 prosent svarte at dette gjelder i ganske eller svært stor grad. Filmkunstnere opplevde dette i størst grad (54 prosent). Dette er et påfallende høyt tall, men ikke overraskende. Etter at det statlige virkemiddelapparatet i 2007 ble samlet i én institusjon: Norsk filminstitutt, er veldig mye makt konsentrert der. Kommisjonen gir videre en god analyse av armlengdes avstand-prinsippet i teori og praksis:

Hvordan armlengdes avstand-prinsippet fungerer i praksis, påvirker både ytringskulturen og de reelle ytringsmulighetene i kunstfeltet. Tildeling av stipender og prosjekter har stor betydning for kunstneres liv og virke. For mange utøvere er offentlige tildelinger avgjørende for om de i det hele tatt kan livnære seg som kunstnere. (s. 294)

Utgangspunktet for at Ytringsfrihetskommisjonen ble nedsatt, er den teknologiske revolusjonen verden har gjennomgått de siste 20 - 30 årene. Kommisjonen gir i sin utredning et godt bilde av utfordringene særlig film- og TV-feltet står overfor:

Digitaliseringen har også medført en maktkonsentrasjon hos nye aktører. Når utenlandske selskaper tar over som portaler for folks forbruk av film, TV-serier, bøker og så videre, kan det føre til at norske kunstneres innhold i praksis blir mindre tilgjengelig selv om den totale tilgjengeligheten av innhold øker for brukerne.(...) Nye portvoktere har i kraft av deres størrelse medført kommersiell og moralsk filtrering av innhold som krever at kunstnere tilpasser seg på nye måter. (s. 290)

I en rapport fra FNs spesialrapportør for kulturelle rettigheter Farida Shaheed (fra 2013)³ påpeker hun at kunstnere opplever en «markedssensur» som særlig oppstår når kultur næringer er markedsorienterte, offentlig finansiering er under press og alternativ distribusjon er minimal.

³ <https://digitallibrary.un.org/record/755488>

Selv om det er viktig at produsenter og distributører står fritt til å velge hva de skal forsøke å finansiere eller promotere, er det behov for å sikre at kunstnere som ikke passer inn i kommersielle marknadsstrategier fortsatt kan slippe til med sin stemme.

De negative konsekvensene for kunstnerisk frihet som følger av den økende vektlegging av privat finansiering og sponing bør derfor oppveies av at det offentlige i noen tilfeller kan fullfinansiere prosjekter. Staten bør være en garantist for at kunst og kunstnere ikke alltid er prisgitt kommersielle interesser. Og det bør videre begrenses hvor mye statlige finansieringsinstitusjoner bruker sine ressurser til å støtte kommersielle aktører.

Spesialrapportøren bemerker videre at følgende er av særlig bekymring: (a) konsolidering av selskaper innenfor alle grener av kulturell produksjon, som ofte resulterer i de facto monopolistisk kontroll; og (b) inkorporering av media-, kunst- og underholdningsselskaper i vertikalt integrerte strukturer. Hele produksjonsskjeder av kunst, spesielt innen musikk og film, er kontrollert fra utvikling til distribusjon av samme konsern. Dette har også en innvirkning på kunstnerisk frihet og på publikums tilgang til et mangfold av kunstneriske uttrykk.

I et ytringsfrihetsperspektiv kan dette også gi grunn til å frykte et redusert rom for eksperimentell, kritisk, og provoserende kunst, samt perspektiver fra ulike minoriteter.

Kunstnernes autonomi kan bare garanteres gjennom et mangfold av finansieringskilder og en god balanse mellom offentlig tilskudd og privat sponing/filantropi, som på ulik vis kan åpne rom for

kunstnerisk nyskapning. Å innføre et medfinansieringsansvar for audiovisuelle bestillingstjenester i norsk lov er et godt virkemiddel for å oppnå et større mangfold av finansieringskilder på film- og TV-feltet.⁴

SLAPP - lange og kostbare rettsprosesser

En trussel mot ytringsfriheten som er spesielt aktuell for dokumentarfilmskapere er når disse filmer aktivister, politiske dissidenter, er maktkritiske eller utfordrer kommersielle interesser og pengemakt. Arrestasjon eller rettsforfølgelse i økende grad i form av såkalt SLAPP, Strategic Lawsuits Against Public Participation, kan medføre lange og kostbare rettsprosesser. Individuelle kunstnere mangler som regel støtteapparat og økonomiske ressurser til å håndtere temaer som innebærer en slik risiko. Dette kan igjen føre til selvsensur.

Som et ledd i å bekjempe dette blir det viktig å implementere EUs foreslåtte direktiv (COM/2022/177 final)⁵ og anbefaling (Commission Recommendation (EU) 2022/758 of 27 April 2022)⁶ i norsk rett.

⁴ Ref. Høring - gjennomføring av endringsdirektivet til AMT-direktivet mv.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing-gjennomforing-av-endringsdirektivet-til-amt-direktivet-mv/id2927696/>

⁵ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TEXT/?uri=CELEX:52022PC0177>

⁶ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TEXT/?uri=CELEX:32022H0758>

Del II

Mål for utvikling av feltet

4 – Mål 1: Gode muligheter til å verke som kunstnar nasjonalt og internasjonalt

Temaer vi ønsker å løfte frem fra kapitler under mål 1:

4.1 Armlengdes avstand

Kunstnerne er enig med departementets vurderinger rundt prinsippet om armlengdes avstand. I Kunstnernettsverkets (KN) høringssvar til kulturloven, der prinsippet er foreslått lovfestet, tar KN til orde for at det bør inntas en presisering som innebærer en begrensning i tid for hvor lenge personer som utøver kunstnerisk og kulturfaglig skjønn kan inneha slike stillinger. Kunstnerne håper dette inntas i lovproposisjonen som oversendes Stortinget, og vil uansett be Stortinget om å følge opp dette.

Vi ber også Stortinget anmode Regjeringen om å kartlegge utøvelsen av armlengdesprinsippet i underliggende etater.

4.2 Fagfellevurderinger

Kunstnerne er glade for at departementet anerkjenner fagfellevurdering som en god metode:

Ein etablert og god metode for å sikre armlengds avstand i forvaltninga av offentlege midlar til kunst er å bruke fagfellevurderingar i kollegiale organ. At avgjerder om prioriteringar baserte på kvalitet vert tekne av fagfolk, støttar opp under at det er kunst- og kulturfagleg skjøn som skal liggje til

grunn, og ikke andre interesser.

Kunstnerne deler også departementets syn på viktigheten av gode habilitetsvurderinger, åpenhet og likebehandling i tildelingsprosessene og opplever at bevisstheten rundt dette er høy blant de som gjør slike vurderinger.

Det er derfor viktig, slik meldingen slår fast, at dette er et system som kunstnerpolitikken skal hegne om også fremover.

4.3 Kulturrådet

Norsk Kulturfond forvaltes i dag av Kulturrådet, og Regjeringen uttrykker en vilje til å sikre forutsigbar finansiering til fondet. Vi deler det samme synet.

I Norge skapes og vises det mye kunst som i hovedsak finansieres fra Norsk kulturfond. Fondet er avgjørende, spesielt for dansekunstens eksistens. Tildelingsprosenten for fagområdet scenekunst, som favner dansekunsten, er betydelig lavere enn gjennomsnittlig tildelingsprosent på tvers av alle ordninger og kunstfelt. Denne ujevne tildelingsprosenten på tvers av kunstfag bør det være et politisk mål å rette opp i raskt, slik at tildelingsprosenten til de ulike kunstfagene over tid blir jevnere enn den er i dag. Dette er et nødvendig tiltak for å styrke kunstnerøkonomien.

I de kommende årene bør løft følges opp med en jevn, videre opptrapping. Kunstfelt som i liten grad er institusjonalisert og har manglende infrastruktur å virke innenfor, som dansekunsten, bør utover en utjevning av tildelingsprosenten vurderes ekstra prioritert gjennom kulturfondet i påvente av at den nødvendige infrastrukturen

kommer på plass. I påvente av ny og tilpasset infrastruktur, og for raskere å oppnå de politiske målsetningene om økt profesjonalisering og effektiv administrering av kunsten, bør Kulturrådet se på mulighetene for å opprette nye ordninger basert på hva hvert enkelt kunstfelt har behov for, som f.eks produsentstøtte for scenekunstfeltet. Dette i påvente av utbygging av den eksisterende infrastrukturen som bl.a. de regionale kompetansesentrene for dans. I tillegg må bevilgningene til prosjekter som omhandler mangfold og inkludering, samt prosjekter rettet mot barn og unge, styrkes.

4.4.1 Gjennomføring av EUs opphavsrettsdirektiv

Med ny åndsverklov i 2018 ble privatkopieringsvederlaget som går via Norwaco utvidet til å gjelde litterære og visuelle verk, uten at den økonomiske rammen ble utvidet. *Kunstnarkår* sier at dette nå er utredet, men ikke hva konklusjonen er. Derimot står det at man også har gjort en juridisk vurdering, som konkluderer med at bo- og virkekravet bør vurderes fjernet.

Det betyr i så fall at ordningen vannes ytterligere ut, *uten* at ekstra tilførsel av midler verken for 2018-utvidelsen eller en eventuell ny endring omtales.

4.5 Statens kunstnerstipend

Kunstnerne vil understreke at statens kunstnerstipend er et av de mest treffsikre og sentrale tiltakene i kunstnerpolitikken. Ordningen fungerer svært godt og behovet er stort for økte stipendhjemler. Ved å heve nivået på stipendene årlig, samt at de utvides til å omfatte

kunstnere inntil fylte 70 år, slik meldingen også foreslår, vil gjøre ordningen enda bedre.

Norge er eit lite språkområde, med ein liten bokmarknad, kor særers få forfattarar kan leve av boksalet aleine. Vi er difor heilt avhengige av det litterære systemet, som baserer seg på statleg finansiert kunstpolitikk. Statens kunstnarstipend har kvalitet som eit heilt grunnleggjande prinsipp.

Vi fryktar at forslaga i Kunstnarkår vil endre den velfungerande litteraturpolitikken vi har i dag, der kunstnarisk kvalitet skal liggje til grunn for tildeling av kunstnarstipend, og gi ein meir marknadsstyrt litteraturpolitikk. Det vil føre til mindre mangfald og kvalitet og breidde blant bøkene og gå utover prinsippet om armlengds avstand i stipendtildelingar og auke byråkratiseringa i staten.

4.5.3 Vurdering av forvaltninga av kunstnerstipendene

I dette kapitlet føresler stortingsmeldinga at departementet set i gong eit arbeid med å overføre sekretariatsfunksjonen i stipendkomitea til Kulturdirektoratet.

Argumentene som blir nytta er blant anna:

1. Forvaltninga av kunstnerstipenda er ikkje tilstrekkeleg etterprøvbar og transparent, og systemet er ikkje fleksibelt nok til å følgje utviklinga på kunstfeltet.
2. Kunstnarorganisasjonane har ulike føresetnader for å vareta sitt ansvar.

3. Fleire av kunstnarorganisasjonane nyttar dei same stipendkomiteane til å dele ut andre stipend organisasjonane sjølv forvaltar.
4. Kulturdirektoratet har ikkje innsyn i korleis organisasjonane disponerer midlane dei mottar for å honorere medlemene i stipendkomiteane.

Kunstnarane anerkjenner og er heilt samd i desse argumenta. Men hos mange kunstnarorganisasjonar fungerer stipendforvaltninga godt og kan difor kvittere ut alle desse problemstillingane. Til punkt 3 kan vi nemne at det er ein styrke at same stipendkomite deler ut både til vederlagsfondet og Statens kunstnerstipend, då ein nyttar same forvaltningsprinsipp ved utdeling av begge stipenda.

Overordna meiner vi at ei overføring av sekretariatsfunksjonen til Kulturdirektoratet i større grad vil utfordre prinsippet om armlengds avstand, og står i kontrast til det vi les i kapittel 4.1 Armlengds avstand om at regjeringa ynskjer å sikre dette prinsippet ytterlegare.

Flyttinga vil også gjere avstanden større frå kunstnaren og til sekretariatet som forvaltar stipendet. Kunstnarorganisasjonane vil miste viktig dialog mellom kunstnar og sekretariat, som gjer det vanskeleg for kunstnarorganisasjonane å fange opp endringar og behov som skjer i feltet over tid, stikk i strid ynskjet i punkt 1. Flyttinga av 23 sekretariat frå kunstnarorganisasjonane vil også føre til unødvendig byråkratisering. Det er lite effektiviserande og økonomisk å skulle erstatte dette med fleire byråkratar. Vi fryktar også det vil gå på akkord med den viktige rettleiinga, som krev god feltkompetansen.

Vi føresler difor at regjeringa i staden finn ei mellomløyising, der sekretariatfunksjonen blir verande hos kunstnarorganisasjonar som ynskjer det og der dette fungerer godt. For å sikre at stipendforvaltninga er i tråd med regjeringa sitt ynskje, anbefaler vi at det blir inngått ein forvaltningsavtale mellom desse kunstnarorganisasjonane og Kulturdepartementet.

4.5.4 Stipendkomiteane

I dette kapitlet tar stortingsmeldinga til orde for å endre oppnemningsretten til stipendkomiteen som forvaltar Statens kunstnarstipend. Som argument blir det peikt på: at ein må vere medlem i ein kunstnarorganisasjon for å kunne stemme fram kandidatar til stipendkomiteane.

Som forvaltar av kollektive vederlag, er f. eks Den norske forfatterforening forplikta til å arbeide for heile forfattargruppa, uansett medlemsskap. Det er viktig å påpeike at ikkje-medlemer også er valgbare til stipendkomiteen. Rundt halvparten av alle spørsmål til foreninga om bistand kjem frå ikkje-medlemar.

Måten statlege stipend for skjønnlitteratur blir delt ut i Norge er unik og annleis enn innanfor dei andre kunstnargruppene. For å vurdere ein forfattarskap, må ein lese alle bøkene til denne forfattaren. Stipendkomiteen til DnF, som også blir kalla for Det litterære råd, les alle skjønnlitterære bøker som kjem ut i Norge. For det tar tid å skrive bøker. Difor tar det tid å lese bøker. Men ved å lese alle bøkene som blir utgitt, har Det litterære råd ein unik kompetanse på kva forfattarskap som fortener statlege stipend utifrå kvalitet. Denne måten å vurdere kvalitet på kan forsvinne ved å endre på

stipendkomiteen. Viss Det litterære råd forsvinn, forsvinn også ein av grunnsteinane i det norske litterære systemet, som gjer at ukjende og smale kvalitetsforfattarskap kan bli oversett. Kven skal oppdage den nye Jon Fosse, viss ein ikkje les og vurderer alle bøkene som kjem ut i Norge?

Statleg finansiert kunst skal sikre at det blir mogleg å skape kunst som ikkje er etterspurt i marknaden, men som held høg kvalitet. Slik forfattarskapen til Jon Fosse var i starten.

Vi meiner at stipendmidlar skal gå til forfattarskap som held høg kvalitet, og trur det vil vere øydeleggjande for framveksten av forfattarar som skriv litteratur av høg kvalitet viss dette forslaget om å endre oppnemningsretten vil bety at stipendmidlane blir meir jamt fordelt. Vi kjem difor med eit forslag som kan bevare måten skjønnlitterære forfattarskap og bøker blir vurdert på i dag, samstundes som Forfatterforbundet kan få oppnemningsrett: Stipendkomiteen for vaksen skjønnlitteratur består som i dag med dei same prinsippene for kvalitetsvurdering. Forfatterforbundet får rett til å oppnemne to medlemar som supplerer Stipendkomiteen for vaksen skjønnlitteratur.

4.6 Prioritering og vidare oppfølging

Regjeringa vil:

- sikre at Norsk kulturfond og Fond for lyd og bilete har ei føreseieleg finansiering
- halde fram med opptrappinga av ordningane under Statens kunstnarstipend

- sikre at forvaltninga av Statens kunstnarstipend, så vel som kvotefordelinga, er fleksibel nok til å møte utviklinga i kunstnarbefolkninga, i kunstfeltet og i kunstuttrykka
- at utvalet for Statens kunstnarstipend skal vedta kvotefordelinga etter ein høyringsrunde blant kunstnarorganisasjonane
- at departementet sett i gang eit arbeid med å utarbeide ein konkret plan for korleis sekretariatsfunksjonen i stipendkomiteane gradvis og føremålstenleg kan overførast til Kulturdirektoratet
- leggje til rette for at medlemene i komiteane får honorar på lik linje med fagutvala i Kulturrådet og Fond for lyd og bilete, der oppdrag frå staten vert honorerte av staten
- revidere *forskrift om statens stipend og garantiinntekter for kunstnere*, mellom anna med sikte på å sikre ei ryddig forvaltning og ein demokratisk og mangfaldig representasjon av kunstnarar og organisasjonar i stipendkomiteane
- utvida aldersgrensa for nye stipend for seniorkunstnarar og etablerte kunstnarar til 70 år
- greie ut opptening av pensjon på langvarige stipend

Kunstnerne vil:

- at utøvelsen av armlengdesprinsippet i underliggende etater kartlegges
- at sekretariatsfunksjonen for de ulike stipendkomiteene vurderes individuelt, og at dette ikke er til hinder for at staten kan honorere stipendkomiteens arbeid i henhold til statens satser på lik linje med fagutvalg i Kulturrådet og Fond for lyd og bilde

- at det innføres opptjening av pensjon på langvarige stipend. Dette behøver ikke å utredes.
- sikre at fondsfinansieringen har en jevn økning de neste 10 årene.

Forslag til merknad(er):

- Disse medlemmene merker seg innspillene fra kunstnerne organisasjoner om at sekretariatsfunksjonen for de ulike stipendkomiteene bør vurderes individuelt, og at dette ikke er til hinder for at staten kan honorere stipendkomiteens arbeid i henhold til statens satser på lik linje med fagutvalg i Kulturrådet og Fond for lyd og bilde. Disse medlemmene ber derfor regjeringen komme tilbake til Stortinget med et slikt forslag til en individuelt tilpasset løsning for kulturfeltet.
- Disse medlemmene mener at det innføres opptjening av pensjon på de langvarige stipendene for kunstnere uten at dette trenger å utredes nærmere.
- Disse medlemmene mener regjeringen bør sikre at fondsfinansieringen har en jevn økning de neste 10 årene.
- Disse medlemmene mener at utøvelsen av armlengdesprinsippet i underliggende etater bør kartlegges

5: Sentrale statlege etatar og verksemdar på kunstfeltet

5.1- 5.4 De fire etatene: Kulturdirektoratet, Norsk filminstitutt, Kunst i offentlig rom (KORO), Kulturtanken

Kunstnerne anerkjenner det solide arbeidet som gjeres i disse underliggende etatene. Samtidig erfarer de ulike feltene ulike utfordringer knyttet til disse. Det etterspørres en kartlegging av hvordan hver av disse praktiserer armlengdeprinsippet, habilitetsvurderinger, samt større transparens i saksbehandlingsrutinene. Det hersker en opplevelse av at disse i dag ikke besitter nok kunnskap om feltet eller feltene de betjener, og at de

i større grad bør være innrettet mot, eller mer tilgjengelig for enkeltkunstnere.

5.2 Norsk filminstitutt

Kunstnarkår konstaterer at Norsk filminstitutt (NFI) forvalter nasjonale statlige ordninger for film, TV og dataspill, som i relativt stor grad er rettet mot produsentleddet. Hoveddelen av tilskuddene på det audiovisuelle området går til produksjonsforetak, ikke til den enkeltstående audiovisuelle kunstneren.

Om ein filmskapar ønskjer støtte frå filmfondet til audiovisuell produksjon, må hen først ha avtale med ein produsent. I tillegg finst det eigne utviklingstilskot som kunstnarar kan få gjennom føretaka sine, til å utvikle idear og manuskript, til fagleg utvikling og til deltaking på bransjearrangement.

Tilrettelegge bedre for nye samarbeidsstrukturer

NFI fungerer godt for mange aktører i filmbransjen, men det er samtidig tydelige signaler om at mange filmskapere og produsenter opplever at NFIs strukturer ikke ivaretar vitalitet, nyskapning, mangfold, variasjon eller alternative samarbeidskonstellasjoner. Spesielt unge selskaper, minoriteter, mindre dokumentarfilmselskaper (gründere/entreprenører), og mer kunstnerisk orienterte filmskapere, møter en vegg av retningslinjer og kompliserte søknadsskjemaer. Regissører opplever at produsentene blir portvoktere siden man må ha en produsent for å søke om tilskudd (slik er det ikke hos Kulturrådet, der kunstneren selv er søker).

De aller fleste regissører ønsker å samarbeide med produsenter og mange har gode, langvarige samarbeidsforhold, men de regissørene

eller prosjektene som ikke passer inn i tradisjonelle samarbeidsformer eller etablerte produksjonsselskap, mister veldig ofte tilgang til NFIs produksjonsmidler. Dette er svært uheldig både for mangfold og likestilling i filmbransjen. Retningslinjene, og søknadsstrukturene må mykes opp og nye samarbeidsmodeller må aksepteres.

For filmskapere er det også ugreit at NFI krever at enkeltpersoner oppretter foretak for å motta idéstipend som næringsinntekt. Stipender bør utbetales som trygd- og pensjonsgivende lønnsinntekt. Dette kravet er også en snubletråd dersom man i perioder mottar dagpenger fra NAV, som kun kan godkjenne inntil 12 måneder med dagpenger mens man starter næringsvirksomhet som skal være egnet til å leve av. Et stipend i utviklingsfasen er selvsagt ingen garanti for at dette vil føre til stabil inntekt videre. Videre synes det som om filmkonsulentssystemet (som forøvrig råder i alle de nordiske landene) blir mer og mer omsluttet av et byråkrati av rådgivere og mellomledere som ikke forholder seg like bevisst til armlengdes-avstand-prinsippet som mer komité-basert fagfellelvurdering (som Kulturrådet). Videre er det viktig for fagfellelvurderingsprinsippet at det faktisk er filmkunstnere som blir valgt som konsulenter.

5.4 Kulturtanken - Den kulturelle skolesekken

Gjennom Den kulturelle skolesekken (DKS) kan alle landets skolebarn få mulighet til å oppleve, gjøre seg kjent med og utvikle forståelse for profesjonelle kunst- og kulturuttrykk av alle slag. DKS er avgjørende for at barn og unge skal få oppleve kunst av høy kvalitet, og for at det nødvendige møtet med kunst på kunstens premisser i skolen skal finne sted. DKS bidrar til at barn og unge selv rekrutteres til å kunne delta og være aktive på fremtidens kunst- og kulturarenaer.

Vi mener det må tilstrebes i større grad enn i dag at barn og unge skal ha like muligheter for kunstopplevelser gjennom DKS. Det må konkretiseres et minimumsmål på antall DKS-hendelser gjennom et skoleløp. Det bør understrekes at DKS ikke skal inngå i pensumundervisningen, men være et selvstendig tilbud om en kunstopplevelse i tillegg til pensum. De økonomiske rammene til DKS må økes for å gi plass til en større bredde av kunstuttrykk. DKS er en svært viktig inntektskilde for mange kunstnere og det er avgjørende at rammeavtalene forbedres og at betingelsene blir like for de som reiser rundt på skolebesøk.

Kunstnerorganisasjonene ønsker en tariffavtale for DKS i alle fylker, med gode lønns- og arbeidsvilkår. En fremføring i DKS skal utløse et fremvisningsvederlag for alle opphavere uavhengig av kunstuttrykk, i dag betales det ikke fremvisningsvederlag på scenekunstmrådet, noe som er svært problematisk.

Videre ønsker vi her å vektlegge Kulturtankens rolle i å skape en bedre samhandling mellom de kunstneriske premissene og de pedagogiske premissene / undervisningspremissene som møtes gjennom DKS. Det er et behov for å sikre smidige beslutningsprosesser for å begrense de administrative kostnadene. Dette bør gjøres gjennom å videreutvikle portalen til Kulturtanken.

Den overordnede finansieringen via tippemidlene kommer dessuten med lite forutsigbarhet. Dette gjør at målet om at alle skoleelever i Norge årlig får oppleve profesjonell kunst og kultur, er utfordrende å oppnå over tid.

5.5.1 Musikk og scenekunst

Musikkfeltet - et antikvariat?

På musikkfeltet ser vi at særlig de større musikk institusjonene trenger hjelp med utfordringene knyttet til å sette opp et repertoar som speiler dagens samfunn. Fra institusjonenes side argumenteres det med at det er svært dyrt å bestille nye verk, og at de er avhengig av ekstern finansiering - eksempelvis fra Norsk kulturfond - for å kunne gjennomføre bestillinger og fremføringer av både nye verk og nye typer repertoar. Resultatet er få bestillinger og fremføringer. Når de store musikk institusjonene en sjelden gang prioriterer å bestille ny musikk, skjer det som regel med finansiering fra midler nettopp fra Norsk kulturfond. Disse er i hovedsak tenkt tildelt det frie feltet, og slik får institusjonenes prioritering som tilleggskonsekvens at aktiviteten i det frie feltet senkes. Institusjoner som mottar milliarder går altså foran enkeltkunstnere.

Vi ønsker derfor at KUD setter av en egen mindre pott i en egen **insentivordning** som et tiltak for økt nyskaping, mangfold, kjønnsbalanse og representativitet i repertoaret til de store institusjonene. Dette bør være en ordning som på den ene siden forplikter de offentlig finansierte musikk institusjonene til nytenking på repertoarområdet, og på den andre siden gjør at nyskaping innen institusjonene ikke går på bekostning av nyskaping i det frie feltet.

Scenekunstormrådet i dag

Scenekunsten i Norge er preget av et rikt uttrykksmangfold og er organisatorisk og økonomisk svært sammensatt. Teoretisk kan feltet deles inn i tre deler: institusjoner med offentlig driftstilskudd, prosjektfinansiert scenekunst og private aktører. Utviklingen innenfor scenekunst de 10 - 15 siste årene har resultert i stor aktivitet, mange nye aktører og et variert tilbud av profesjonell dans og teater, opera og musikkteater til befolkningen i Norge. Utviklingen har også ført til nye utfordringer og behov for nye typer arenaer og strukturer for produksjon, formidling og samarbeid.

I dette kapitlet beskrives også de etablerte kompaniene på danse- og scenekunstheltet. Etableringen av finansieringsordningen for etablerte scenekunstkompanier vil svare ut flere av feltets behov, men det vil i årene som kommer være helt essensielt at rammen for ordningen økes, og at også midlene til de øvrige etablerte ordningene for dans- og scenekunst i Kulturfondet økes. Vi er opptatt av å sikre en treffsikker innretning på den nye ordningen. Vi mener derfor at en forskrift vil være essensielt for den videre utviklingen og sikring av ordningen.

Vi trenger en helhetlig gjennomgang av danse- og scenekunstheltet, en NOU som skal se på institusjonene, organisasjonen, frivilligheten, skapende og utøvende danse- og scenekunstnere og virkemiddelapparatet i sammenheng. Vi trenger kunnskap og innsikt i danse- og scenekunsten, slik at vi gir publikum i hele Norge tilgang til et mer mangfoldig program og flere kunstneriske uttrykk. Da er vi bedre rustet til å oppnå et rikt, mangfoldig og levende danse- og scenekunsthelt i hele landet.

Videre vil en insentivordning for ny norsk koreografi på linje med insentivordningen for norsk dramatik være en god ambisjon for å sikre nyskaping innen norsk koreografi.

Samspill mellom etablerte scener og frie dansekunstnere

Et styrket samspill mellom eksisterende institusjoner og det prosjektbaserte danse- og scenekunstheltet, er en god måte å anvende allerede bevilgede ressurser på. Dette vil bidra til å bedre kunstnerøkonomien. Vi opplever at potensialet for utveksling ikke er fullt utnyttet per i dag. Forpliktelser om å knytte produksjon og oppsetninger av norsk dansekunst - med koreografer og dansere - opp mot teaterinstitusjonene med et fast intervall, vil være et viktig steg i retning av å gjøre norsk dansekunst tilgjengelig for et større publikum. De statlige teatrene bør derfor pålegges å produsere én danseforestilling per sesong, og det bør opprette åremålstillinger for koreografer. På denne måten vil dans bli en mer integrert del av programmeringen enn det er per nå. Dette er en måte å gi publikum i hele Norge tilgang til et mer mangfoldig program og flere kunstneriske uttrykk. Det vil også likestille av kunstuttrykkene dans og teater. I påvente av at det utvikles flere tilpassede produksjons- og visningsmuligheter for dansekunsten spesielt, er dette et tiltak som er lett å iverksette allerede nå.

Skapende kunstnere på danse- og scenekunstheltet

Regi og koreografi representerer kunstneriske åndsverk som tilhører de som utvikler konseptene - regissøren og koreografen. Honorarene har vært uendret siden 2019, selv om det har pågått intensive forhandlinger siden. Disse forhandlingene dreier seg om regissørens

og koreografens ansvar for å skape forestillinger som teaterinstitusjonene, programmerende scener og DKS er avhengige av. Framforhandlede rettigheter ved blant annet teaterinstitusjonene har så langt ivaretatt arbeidsvilkår og sikret høy kunstnerisk kvalitet. Vi mener at denne kvaliteten nå er truet, noe som ikke vil styrke danse- og scenekunsten som kunstform, verken nå eller i fremtiden. Institusjonsteatrene mottar driftsstøtte fra staten for å oppfylle sitt samfunnsoppdrag gjennom offentlige bevilgninger. Disse teatrene har over tid fått større administrasjoner, noe som har resultert i mindre midler til kunstproduksjon. Denne utviklingen ser ut til å tvinge de største teatrene til å redusere staben for å tilpasse seg den nye virkeligheten etter pandemien og den påfølgende økonomiske nedgangen, der publikumstallene fortsatt ikke er tilbake på normalt nivå.

Økonomien begrenser dermed den kunstneriske friheten. Dette kan føre til smalere og mer kommersielle uttrykk, og innholdet forflates hvis økonomiske faktorer blir den primære driveren bak teatrenes repertoarvalg. Kunst forblir viktig for dannelse, da refleksjonsrommet kunsten skaper, uavhengig av form og uttrykk, gir mennesket muligheten for moralsk, etisk og intellektuell vekst.

5.5.3 NRK

NRK, en offentlig eid aktør, har i NRK-plakaten følgende krav:
§ 17 NRK skal formidle norsk kultur og en bred variasjon av norske kunstuttrykk fra mange ulike kunstnere, uavhengige miljøer og kulturinstitusjoner. NRK skal formidle norsk musikk, film og drama og stimulere norske produksjonsmiljøer.

Dette må skje på en bærekraftig måte og gjøre det mulig for uavhengige produksjonsselskaper av varierende størrelse å konkurrere på basis av rimelige minimumsvilkår. Dette må også gjelde kunstnere og kulturarbeidere som engasjeres/ansettes av slike aktører - da fortrinnsvis i form av tariff-/rammeavtaler og kollektive rettighetsavtaler.

Kunstnarkår er svært unnfallende når det gjelder NRKs rolle overfor kunstnerne:

Fleire høyringsinstansar føreslår å formulere krav i NRKs oppdrag til korleis NRK skal vere i forhandlingar og ved inngåing av avtalar med tredjepartar, opphavarar med fleire. Innspela dreier seg særleg om kjøp av rettar i samband med tilgjengeleggjering av NRKs arkiv og sendeflater på nett og andre plattformer. Ansvar for slike forhandlingar og den overordna drifta ligg hos styret for NRK og kringkastingssjefen. Departementet legg til grunn at NRK sjølv må ta ansvar for dei løpande vurderingane som er naudsynlege for at NRK skal kunne levere tilfredsstillande på det samla allmennkringkastingsoppdraget.

Kunstnernetverkets høringssvar til NRK-plakaten i 2022 kom med en rekke velbegrunnede forslag til presiseringer i NRKs ansvar overfor kunst- og kulturfeltet. Derfor kan departementet ikke lenger nøye seg med å “legge til grunn” at NRK selv tar ansvar når dokumentert praksis viser det motsatte.

Som et eksempel kan nevnes at Norsk filminstitutt har forskriftsfestet at bransjeavtaler skal følges, mens NRK nekter å følge de samme bransjeavtalene.

Det er en åpenbar ubalanse i forhandlingsstyrken mellom NRK og aktørene i det eksterne produksjonsmiljøet. Dette fører til at NRK i stor grad kan diktere avtalevilkårene, og dette gjøres i stor utstrekning.

Storbritannia gjorde i 2003 en lovendring i deres The Communications Act som pålegger BBC og de andre allmennkringkasterne å forhandle «Terms of Trade» med produsentforeningen i Storbritannia. Resultatet er at BBC og allmennkringkasterne har inngått avtaler som bl.a regulerer at kringkasterne kun erverver en visningsrett på mellom tre til fem år, og bare i Storbritannia.

Kunstnerorganisasjonene har også i møte med Medietilsynet foreslått at det årlige tilsynet gjennom Allmennkringkastingsrapporten ikke utelukkende bør baseres på NRKs egen årsrapport, men også innhente synspunkter fra relevante aktører i kulturfeltet på NRKs oppfyllelse av sine forpliktelser.

Kultur- og likestillingsdepartementet sin beslutning om at kravet om 40 prosent norsk musikk i radiokanalene ikke skal gjelde for NRK Klassisk og NRK Jazz før i neste forvaltningsperiode er ikke noe som bygger opp under kunstnernes kår på musikkfeltet. Det manglende kravet gir både komponister og utøvere lavere inntekter. NRK dekker hele musikkfeltet og da må også kravene til andelen norsk musikk dekke helheten uten at to musikalske felt som jazz og klassisk utelates. KUD og NRK må stå ved sin lovnad om at dette kravet kommer snarest og senest fra neste forvaltningsperiode.

5.5.4 Institusjonene i kunstnerpolitikken

Kunstnere støtter opp under meldingens presisering av kunstinstitusjonenes og NRKs ansvar for rimelig betaling av kunstnere:

Offentleg støtta kunstinstitusjonar og NRK er ein viktig del av den samla kunstnarpolitikken. Når regjeringa no legg tyngd bak ambisjonen om at kunstnarar skal reknast som arbeidsfolk og skal ha rimeleg betaling for det kunstnarlege arbeidet sitt, kviler ein del av ansvaret på institusjonane. Det inneber oppfølging av tariff og gode arbeidsvilkår, men òg at dei arbeider aktivt for å sikre rimeleg betaling når dei engasjerer kunstnarar til utstillingar eller andre oppdrag, jf. omtale under kapittel 9.

Hvordan dette ansvaret skal omsettes i praksis må komme tydelig til uttrykk i tildelingsbrev, styringsdialog og budsjettprosesser og i krav til rapportering.

5.6 Prioritering og vidare oppfølging

Regjeringa vil:

- prioritere likestilling og mangfald på det audiovisuelle feltet og sikre finansiering av Filmfondet
- sikre god økonomi for kunstinstitusjonar over heile landet
- setje i gang og følge opp arbeidet med ei offentleg utgreiing om musikk (NOU)
- etablere ei ordning som kan bidra til at etablerte grupper/einingar på scenekunstfeltet kan drive langsiktig og føreseieleg
- forme ut ei insentivordning for ny norsk dramatik

Kunstnerne vil:

Norsk filminstitutt (NFI)

- tillate at regissører engasjerer en utøvende produsent og søker selv, både utviklings- og produksjonstilskudd.
innføre en type basisfinansiering for yngre, minoriteter og mindre selskap. Disse når ofte ikke opp i de ordinære tilskuddsordningene da den knallharde konkurransen resulterer i at midlene stort sett går til etablerte produksjonsselskap (med utenlandske (del)eiere).
Konsulentordningen kan i praksis utestenge de mindre selskapene selv om de er et aksjeselskap fordi de ikke har nok erfaring, tidligere kunstnerisk suksess, likviditet osv. (track record).
- øke antall Idéfordyningsstipender og at de utbetales som lønnsinntekt (ikke næringsinntekt slik forskrift krever i dag).
Disse stipendene tildeles direkte til regissører og serieskapere, som får kr. 250 000, til å forske og utvikle nye prosjekter i den samarbeidsformen de selv ønsker. NFI bør prioritere dette høyere i sitt budsjett slik at antall stipender økes og noen av disse da forbeholdes underrepresenterte grupper, i tråd med NFIs handlingsplan for mangfold.
- ha krav om at stipendene bør tildeles 50/50 m.h.t. kjønn, og representere bredde i alder, funksjonsnedsettelse, kjønnsidentitet, seksuell identitet, nasjonale minoriteter, og etnisitet.
- kreve at konsulentene som ansettes i NFI til fagfellevurdering selv er filmkunstnere, slik at det blir en reell fagfellevurdering.

- opprette et “rammetilskudd kreativ” som følger filmkunstnerne for oppnådde suksesser, og ikke bare for produksjonsselskapene, slik flere ordninger er lagt opp i dag.

Kulturtanken/DKS

- ha en tariffavtale for DKS i alle fylker, med gode lønns- og arbeidsvilkår.
- at en fremføring i DKS skal utløse et fremvisningsvederlag for alle opphavere uavhengig av kunstuttrykk. I dag betales det ikke et fremvisningsvederlag på scenekunstmrådet, noe som er svært problematisk.

Musikk og scenekunst

- at regjeringen setter av en egen søkbar, insentivordning med midler til bestilling og fremføring av ny norsk musikk på kunstmusikkfeltet. Ordningen skal lede til styrket nyskaping, mangfold og kjønnsbalanse på repertoarsiden i kunstmusikkfeltet og fungere overfor musikkinstitusjoner med tilskudd over kap 323 post 70 i KUDs budsjett.
- forme en insentivordning for ny norsk koreografi.
- at institusjoner med statlig tilskudd forplikter seg til å knytte produksjon og oppsetninger av norsk dansekunst - med koreografer og dansere - opp mot teaterinstitusjonene med et fast intervall. Det bør opprettes åremållstillinger for koreografer.
- inkludere de regionale kompetansesentra for dans under punktet for å sikre god økonomi for kunstinstitusjoner over hele landet. Det er viktig at regionale kompetansesentre for dans presiseres i kapittel 5.5.1, *Institusjonsstruktur for Musikk og scenekunst*, og kommer med følgende merknad: “*De regionale*

kompetansesentrene for dans er svært viktige for kunstnerisk utvikling, produksjon og visning av dans i hele landet.”

- at ordningen for etablerte kompanier / kunstneriske virksomheter på scenekunstheltet må følges av en forskrift slik at den blir treffsikker. Rammen til ordningen må økes de neste 5 - 10 årene.
- sette i gang og følge opp arbeidet med en offentlig utredning om danse- og scenekunsten (NOU)

NRK

- at NRK skal ved alle engasjement av kunstnere som minimum tilby samme markedsvilkår (bransjestandard) som de gjeldende kollektive tariffavtaler, rammeavtaler og rettighetsavtaler til de respektive bransjeorganisasjoner som kunstneren er medlem av, dersom NRK selv ikke har en kollektiv avtale med dennes bransjeorganisasjon.
- at kravet om minst 40 prosent norsk musikk må utvides til å gjelde alle NRKs radiokanaler fra neste forvaltningsperiode. Dette gjelder både norske utøvere og komponister.
- at NRK skal respektere den enkelte kunstners rett til å gi en kollektiv forvaltningsorganisasjon fullmakt til å forvalte kunstnernes rettigheter, jf. Lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett mv. § 5.
- at NRK skal følge åndsverklovens regler om kreditering etter god skikk og dens ufravikelige rett til rimelig vederlag ved bruk av åndsverk.
- at NRK i samarbeid med representanter for det norske uavhengige produksjonsmiljøet utarbeider retningslinjer for NRKs erverv av rettigheter og eierskap i produksjoner NRK bestiller fra det uavhengige produksjonsmiljøet.

- at Medietilsynet skal ta en mer aktiv rolle overfor hele kulturfeltet og spesielt berørte bransjeaktører for å innhente erfaring med praktisering av NRK-plakaten i forbindelse med sitt årlige tilsyn gjennom Allmennkringkastingsrapporten.

Forslag til merknad(er):

- Disse medlemmene ber regjeringen sette av en egen insentivordning med midler til bestilling og fremføring av ny musikk i en søkbar ordning. Disse medlemmene vil at denne ordningen skal lede til styrket nyskaping, mangfold og kjønnsbalanse på repertoarsiden i kunstmusikkfeltet og fungere overfor musikkinstitusjoner med tilskudd over kap 323 post 70 i KUDs budsjett.
- Disse medlemmene mener at høringsinnspillene til NRK på musikkfeltet må bli lyttet til. Disse medlemmene ønsker derfor at kravet om minst 40 prosent norsk musikk må utvides til å gjelde alle NRKs radiokanaler fra neste forvaltningsperiode. Disse medlemmene spesifiserer at kravet gjelder både norske utøvere og komponister.
- Disse medlemmene ber regjeringen utforme en insentivordning for ny norsk koreografi.
- Disse medlemmene ber regjeringen sørge for at institusjoner med statlig tilskudd forplikter seg til å knytte produksjon og oppsetninger av norsk dansekunst - med koreografer og dansere - opp mot teaterinstitusjonene med et fast intervall og det bør opprettes åremålstillinger for koreografer.
- Disse medlemmene mener regjeringen må inkludere de regionale kompetansesentra for dans under punktet for å sikre god økonomi for kunstinstitusjoner over hele landet. Det er viktig at regionale kompetansesentre for dans presiseres i

kapittel 5.5.1, *Institusjonsstruktur for Musikk og scenekunst*, og kommer med følgende merknad: “*De regionale kompetansesentrene for dans er svært viktige for kunstnerisk utvikling, produksjon og visning av dans i hele landet.*”

- Disse medlemmene ser videre at ordningen for etablerte kompanier / kunstneriske virksomheter på scenekunstheltet må følges av en forskrift slik at den blir treffsikker og at rammen til ordningen må økes de neste 5 - 10 årene.
- Disse medlemmene ber regjeringen sette i gang og følge opp arbeidet med en egen offentlig utredning om danse- og scenekunsten (NOU).
- Disse medlemmene ber regjeringen sørge for at arbeidslivet for kunstnere er trygt og derfor kreve at alle fylker skal ha en tariffavtale for DKS med gode lønns- og arbeidsvilkår. Disse medlemmene ber videre regjeringen sørge for at en fremføring i DKS utløser et fremvisningsvederlag for alle opphavere uavhengig av kunstuttrykk.
- Disse medlemmene ser at det er store utfordringer for filmkunstnere og nye uavhengige produksjonsselskap å få tilgang til offentlige tilskudd. Disse medlemmene ber derfor regjeringen vurdere en type basisfinansiering eller andre lignende tiltak som kan gi en mer balansert fordeling av ressurser innad i bransjen. Disse medlemmene ser videre at det er behov for konkrete tiltak fra regjeringen som åpner opp for mer bredde i rekruttering og representasjon på filmfeltet for å gjenspeile Norge i dag, med sitt mangfold av mennesker og stemmer.

- Disse medlemmene mener at det bør kunne kreves at konsulentene som ansettes i NFI til fagfellevurdering selv er filmkunstnere slik at det blir en reell fagfellevurdering også for filmfeltet.
- Disse medlemmene mener at regjeringen må sørge for at NRK ved alle engasjement av kunstnere som minimum skal tilby samme markedsvilkår (bransjestandard) som de gjeldende kollektive tariffavtaler, rammeavtaler og rettighetsavtaler til de respektive bransjeorganisasjoner som kunstneren er medlem av dersom NRK selv ikke har en kollektiv avtale med dennes bransjeorganisasjon. Disse medlemmene mener at NRK må respektere den enkelte kunstners rett til å gi en kollektiv forvaltningsorganisasjon fullmakt til å forvalte kunstnernes rettigheter, jf. Lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett mv. § 5. Disse medlemmene ber regjeringen sikre at NRK anerkjenner og følger åndsverklovens regler om kreditering etter god skikk og dens ufravikelig rett til rimelig vederlag ved bruk av åndsverk. Disse medlemmene ønsker videre at regjeringen sikrer at NRK samarbeider med representanter for det norske uavhengige produksjonsmiljøet for å utarbeide retningslinjer for NRKs erverv av rettigheter og eierskap i produksjoner NRK bestiller fra det uavhengige produksjonsmiljøet.
- Disse medlemmene ønsker videre at Medietilsynet tar en mer aktiv rolle overfor hele kulturfeltet og spesielt berørte bransjeaktører for å innhente erfaring med praktisering av NRK-plakaten i forbindelse med sitt årlige tilsyn gjennom Allmennkringkastingsrapporten.

6: Urfolk og nasjonale minoriteter

Kunst er en veldig viktig del av å bevare kulturarven som urfolk. Vi har ikke bare én kultur, tradisjon, språk, kofte, levemåte og verdensbilde - vi har mange, og det kan gjøre ting ekstra kompliserte i kunstpolitiske spørsmål og gjennomføring av prosjekter. Ofte kan samarbeidsprosjekter kreve mer kapital enn forventet på grunn av at man bor spredt, kompetansen er spredt utover landområder, språkbarrierer, og tilgang til utstyr/lokaler.

Å lage kunst for inntjening, og for å vise frem et resultat som er suksessfullt i øynene til storsamfunnet, behøver ikke, og burde ikke alltid prioriteres fremfor å sikre at vår kulturarv blir bevart. Kulturen vår trenger å bevares på ulike måter. Derfor er kunst som et mangfoldig begrep viktig.

Det er en grunnleggende utfordring at samiske kunstnere blir bedt om å søke tilskudd fra Sametinget, og at Sametingets tilskudd fra regjeringen ikke har vært økt på lang tid. Det betyr reelle kutt.

6.1 Den samiske kunsten

Samisk språk og litteratur

Kunstnarkår uttrykker følgende ambisjon:

Målet er at det samiske kunst- og kulturfeltet vert støtta på egne premissar, og at det vert lagt til rette for auka mobilitet, kunstnarleg samarbeid og kunstnarleg produksjon på tvers av nasjonale landegrenser i Sápmi - og med andre urfolk.

Vi etterlyser at dette kapittelet foreligger på samiske språk, og spør hva “egne premisser” betyr?

Vi mener at de samiske språkene må få reelle utviklingsmuligheter i hele Sápmi. Samisk språk bør likestilles med norsk i offentlige institusjoner, Kulturtanken, DKS og til en viss grad også i Kulturdirektoratet.

NRK og NRK Sapmi må i større grad være sitt ansvar bevisst når det gjelder formidling av original litteratur på samisk. Det er få programmer med presentasjon av litteratur på NRK og NRK Sapmi.

Situasjonen for original litteratur på samisk for barn og unge er i stor krise. Det må sikres utgivelser av original litteratur på samisk for barn og unge. Nå må det gjøres et stort løft for barne- og ungdomslitteraturen på samisk.

6.1.1 Virkemiddel tilpasset samiske kunstpraksiser

Egne samiske stipend for samiske kunstnere

Staten forvaltet samiske kunstnerstipend frem til 2002, da disse ble overført til Sametinget. Samiske kunstnere var mot flyttingen av stipendene. De var bekymret for at den samiske kunstnerstipendordningen ikke vil makte å følge utviklingen av Statens kunstnerstipend. Denne bekymringen har vist seg å stemme. Samisk kunstnerstipend har ikke egne kvoter og mangler fremdeles mange stipend. Det har ikke heller ikke vært noe særlig indeksregulering. I 2004 overtok Samisk kunstnerråd SDR forvaltningen av stipendene.

I Kunstneravtalen mellom SDR og Sametinget blir man årlig enige om en økonomisk ramme for bevilgningene over Sametingets budsjett som fordeler midler til: Driftsstøtte til SDR og kunstnerorganisasjonene, stipend til samiske kunstnere, kunstfondet og visningsvederlag. Økningen fra Sametinget til stipendene årlig er på kr 100 000. Skal dette fortsette vil det ta mange år før samiske kunstnere kan “verke på likeverdige premisser som andre aktører i kunst- og kulturfeltet”.

I dag finnes det ti arbeidsstipend, fem arbeidsstipend og fem arbeidsstipend for yngre kunstnere, ett seniorstipend for samiske kunstnere og diversestipend. Forfattere som skriver original litteratur på samisk har ikke egne arbeidsstipend per i dag.

Det burde vært fjorten arbeidsstipend - to stipend til hver kunstart de sju samiske kunstnerorganisasjoner representerer. Med en økning på kr 100 000 årlig er det nesten umulig å opprette nye stipend. Staten

bør prioritere stipendordningen for samiske kunstnere og gi samiske kunstnere samme vilkår som de norske kunstnerne har.

Stipendordningen for samiske kunstnere bør snart få stipend for etablerte kunstnere, diverse stipend for nyutdannede kunstnere, og stipend for eldre kunstnere på lik linje med det norske kunstnere har.

Sametinget gir også støtte til samisk kunstfond. Samisk kunstnerforbund og Samisk forfatterforening dannet i sin tid et vederlagsfond, Samiske kunstneres og forfatteres vederlagsfond SKFV, som forvalter bibliotek- og kopivederlagsmidlene til disse to organisasjonene. SKFV deler ut stipend til forfattere og billedkunstnere.

6.1.4 Samisk teater og musikk

Joiken står nå i fare for å dø ut, på lik linje med samiske språk. Juoigiid Searvi står på sidelinjen og ser på at Kulturtanken og DKS ikke tar joikens kompetanse på alvor. Med det mener vi at medvirkning fra barna er vel så viktig som formidling fra joikeren selv ute i klasserom og barnehager.

Det er litt vondt å lese *Kunstnarkår*, fordi så mange joikere har gitt opp å komme med på Kulturtanken. Det ene avslaget etter det andre er med på å kvele motivasjonen til både de uttøvende joikerne og mottakerne. Vi ønsker at de som skal bevilge turnéstøtte i DKS har kompetanse på samenes egne premisser og at de rollene er besatt på åremål.

Det er litt rart å se de samme personene både på Norsk Kulturråd, Samiske stipendordninger og Kulturtankens nettverk på bevilgningsiden.

Vi ønsker at skoler som for eksempel videregående nivå, særlig VG1 på musikk, dans og drama, kan bestille joikere fra samiske miljøer: Gjerne via Samisk Kunstnerråd. Joikerne har også krav på gode arbeidsvilkår, som alle andre kunstnere.

6.3 Prioritering og vidare oppfølging

Regjeringa vil:

- samarbeide med Sametinget om eit utgreiingsarbeid om korleis støtteordningar for den samiske kunsten best kan møte ambisjonen om sjølvbestemming og likeverd
- sikre drifta av det samiske kunstnarkollektivet Daiddadállu
- bidra til arbeidet Sametinget gjer for å betre driftsvilkåra for dei samiske musea
- halde fram med å sikre framdrift i prosjektet om nye lokale for RiddoDuottarMuseat
- bidra til arbeidet Sametinget gjer for å sikre gode rammevilkår og utviklingsmoglegheiter for det samiske nasjonalteateret Beaivváš i Kautokeino
- støtte arbeidet Arkivverket og Samisk arkiv gjer for å tilgjengeleggjere joikearkivet for den samiske befolkninga
- stimulere til samlingsutvikling og innkjøp av samisk kunst
- halde fram med å fremje relevante urfolkssaker i det nordiske samarbeidet
- sikre drifta til Kvääniteatteri AS

- vurdere rapporten frå sannings- og forsoningskommisjonen i eit kulturpolitisk perspektiv og følgje opp med tiltak

Kunstnerne vil:

- at prioriteringer framover bør ta med seg hele Sápmi og samarbeid på tvers av grensene. For samisk samarbeid er grenseløst og internasjonalt av natur. Her bør man se til å finne samarbeid og finansiering på tvers og mellom Norge, Sverige og Finland.
- at det gamle scenehuset til Beavivváš, som eies av Guovdageaidnu kommune, bør renoveres og øremerkes kulturbruk.
- at tilskudd til Beavivváš, skal komme fra nasjonalt hold, og ikke fra Sametinget, da det er et nasjonalt teater og midlene Sametinget får bør kunne brukes til andre institusjoner og initiativ som det er åpenbare behov for.
- at det må etableres en søkbar pott for midler til oversetting, simultantolkning for seminarer, festivaler etc.
- at det ytes rimelig betaling av kunstnere/forfattere ved opptreden uansett arrangør.
- at følgende hensyntas på en bedre måte enn i dag: Å jobbe som kunstnere i Sápmi er mer komplisert enn å jobbe noe annet sted i landet. Det er lange avstander og skal man fly mellom, så går alle reiser via Oslo eller Arlanda. Kjøreturene er gjerne på 4 - 6 timer og det eksisterer ikke kollektivtrafikk. Dette koster og tar tid. I tillegg mangler det prøverom og møtelokaler og overnatting.
- ha økte bevilgninger til SDR/Samisk kunstnerråd på lik linje som Dáiddadállu har.

- ha direkte støtte til Samisk Kunstnerråd hva gjelder en stilling som management til faglig bistand. Det vil gagne 7 samiske kunstnerorganisasjoner.
- at det legges til rette for egne statlige kunstnerstipend med kvotefordeling for samiske kunstnere, på lik linje med stipendene som finnes for norske kunstnere.
- at stipender tar høyde for utgifter ved å utøve kunstnerskap i Sápmi

Forslag til merknad(er):

- Disse medlemmene ber regjeringen sørge for at framtidige politiske og økonomiske prioriteringer tar med seg hele Sápmi og samarbeid på tvers av landegrensene. Disse medlemmene registrerer at samisk kulturelt samarbeid er grenseløst og internasjonalt av natur. Disse medlemmene ber regjeringen legge til rette for at man finner samarbeid og finansiering på tvers av og mellom Norge, Sverige og Finland.
- Disse medlemmene ber regjeringen sørge for at det gamle scenehuset til Beaivváš, som eies av Guovdageaidnu kommune, renoveres og øremerkes kulturbruk.
- Disse medlemmene ser at det å arbeide som kunstnere i Sápmi er mer komplisert enn andre steder i landet. Disse medlemmene legger til grunn at det er lange avstander og komplisert logistikk med fly og tog gjør samarbeid og kunstnerisk virksomhet mer komplisert og kostbar. Disse medlemmene ber derfor regjeringen ta hensyn til dette i sin budsjettering for kulturell virksomhet i Sápmi.
- Disse medlemmene ønsker økte bevilgninger til SDR/Samisk kunstnerråd på lik linje med det Dáiddadállu nå har. Disse

medlemmene ønsker videre å øke den direkte støtten til Samisk Kunstnerråd hva gjelder en stilling som mangement til faglig bistand. *Disse medlemmene* peker på at en slik støtte vil gagne 7 samiske kunstnerorganisasjoner.

- *Disse medlemmene* ber regjeringen legge til rette for egne statlige kunstnerstipend med kvotefordeling for samiske kunstnere på lik linje med stipendene som finnes for norske kunstnere. *Disse medlemmene* mener at disse tildelingene av stipender må ta høyde for utgifter ved å utøve kunstnerskap i Sápmi.

7: Internasjonalt samarbeid

Kunst og kulturlivet i Norge har historisk vært preget av internasjonalt samarbeid, og norsk kunst holder høyt internasjonalt nivå, med stor interesse fra et globalt publikum. Suksess i utlandet krever imidlertid en solid nasjonal satsing. Det offentlige virkemiddelapparatet har mer ressurser enn enkeltkunstnere til å jobbe systematisk på dette feltet. Det finnes flere ordninger for internasjonalt samarbeid og markedsføring av norsk kunst i utlandet, ledet av Kulturrådet, NFI og organisasjonene i nettverket Norwegian Arts Abroad (NAA). Den norske modellen, med samarbeid mellom NAA, utenriksstasjoner og UD, er anerkjent og effektiv med sterk kunstfaglig forankring. Vi etterspør likevel et større fokus på å fremme norske kunstnerskap over tid i utlandet.

En offensiv satsing for å fremme norsk kunst internasjonalt bidrar ikke bare til vekst og utvikling, men også til dialog og kulturelle møter på tvers av landegrensar. Dette representerer god kulturpolitikk og optimal utnyttelse av nasjonale investeringer.

I tillegg til dette, bør en nasjonal strategi for kulturpolitikken sikre forutsigbarhet, trygge rammer, og forbedrede økonomiske vilkår for ikke-institusjonaliserte kunstnere. En økonomisk styrking fra Utenriksdepartementet er nødvendig for å støtte internasjonal aktivitet, inkludert kulturattacheer og samarbeid med flere aktører. Det er avgjørende å øke støtten til norske kunstneres internasjonale nettverksreiser og fremme samarbeid mellom programmerende scener/arrangører og internasjonale nettverk, mens man sikrer like muligheter for alle kunstnere.

Konklusjonen er at en vellykket internasjonal strategi for kulturpolitikken krever et nært samarbeid mellom Utenriksdepartementet og Kulturdepartementet, med fokus på å utvikle strukturer og tiltak som støtter både nasjonal og internasjonal kunst- og kultursektor. Målet er å gjøre ikke-institusjonalisert, prosjektbasert kunst mer sømløs, forutsigbar og med tydelig samfunnsmandat både nasjonalt og internasjonalt.

7.1 Kunstnerisk yringsfrihet internasjonalt

I Norge har mange fått større bevissthet om hvor viktig kunstnerisk yringsfrihet er for å sikre meningsmangfold og retten til å utfordre etablerte sannheter og normer. Likevel ser vi både historisk og i vår egen tid at den kunstneriske friheten er blitt angrepet i Norge. Vi har nylig sett ledende, norske politikere legge press på kunstnerne og true

med økonomiske sanksjoner. Slik atferd fra politiske myndigheter legitimerer ytterligere trakassering, trusler og sensur fra andre og kan føre til selvsensur. Vi har sett hva sensur og trusler mot kunstnere fører til.

Organisasjonen Freemuse rapporterer årlig om status for den kunstneriske ytringsfriheten internasjonalt. Deres rapporter viser at våre kolleger rundt på kloden får en vanskeligere situasjon. Det registreres stadig flere kunstnere som opplever trakassering, trusler, sensur, forfølgelse, fengsling og til og med drap på grunn av sitt kunstneriske arbeid. Selv europeiske demokratier benytter terrorlovgivning for å kneble kunstnere. Spania topper listen over hvilke land som fengsler flest musikere, og USA har meldt seg ut av UNESCO.

Kunstnerorganisasjonene kan ikke akseptere at kunstnere og kunstinstitusjoner settes under press av politikere som er uenig i budskapet, virkemidlene eller formen på kunsten. Politiske myndigheter skal ikke overstyre uavhengige, kunstfaglige beslutninger om fordeling av offentlig finansiering. Norske myndigheter må reagere når våre kolleger i utlandet sensureres, forfølges, fengsles og drepes fordi de skaper og utøver kunst.

Kunstnerorganisasjonene ser viktigheten av arbeidet som daglig utføres av organisasjoner som Safemuse, Freemuse, PEN, ICORN, og World Expression Forum (WExFo) for å skape trygge forhold for kunstnerkolleger. Det må være vårt mål i et privilegert land som Norge å bidra, også økonomisk, til at kunstnere - i alle land - skal kunne skape og utøve sin kunst fritt, uten trusler og forfølgelse. Dette

er en grunnleggende rettighet og forutsetning for et fritt og demokratisk samfunn.

7.4.4 EØS-midler til kunst og kultur

Et rikt og mangfoldig kulturliv er viktig for god demokratiutvikling og ytringsfrihet. EØS-midlene betyr mye for en del norske kunstnere og kunstnerskap, og kan få større betydning fremover. Flere av landene i Øst-Europa er i vekst, og blir mer og mer interessante også som eksportmarkeder for norske kunstneriske uttrykk. Norge bør sørge for at også kultursektoren er godt representert, og at kultursektoren i Norge og øvrige EØS-land kan nyte godt av de samarbeidene som initieres via EØS-midlene.

7.5 Prioritering og videre oppfølging

Regjeringa vil:

- setje i verk ein spissa internasjonal innsats som ein del av kulturløftet. Utenriksdepartementet og Kultur- og likestillingsdepartementet legg prioriteringane og gjennomfører satsingane i fellesskap
- arbeide aktivt med å fremje kunstnarleg fridom og ytringsfridom som ein del av det internasjonale arbeidet
- vidareføre støtteordningar som bidreg til at kunstnarar frå Noreg kan verke internasjonalt

Kunstnerne vil:

- se en økt økonomisk satsing fra Utenriksdepartementet, noe som er nødvendig for å styrke internasjonal aktivitet med tanke på strategisk samarbeid med en sammensatt gruppe aktører.

- at norske kunstnere bør få bedre støtte til internasjonale nettverksreiser, slik at de kan presentere sine kunstneriske verk uten store personlige kostnader.
- at samhandling mellom programmerende scener/arrangører og internasjonale nettverk bør økes, samtidig som det sikres at mulighetene for kunstnere ikke begrenses.
- at en internasjonal strategi for kulturpolitikken må samarbeide tett med nasjonal kulturpolitikk for å oppnå ønskede resultater.
- at Utenriksdepartementet og Kulturdepartementet i fellesskap utvikler strukturer og tiltak som støtter både nasjonal og internasjonal kunst- og kultursektor.
- ha økt tilgjengelighet til frie midler for norske kunstnere som arbeider internasjonalt, tilpasset ulike kunstfelt.
- agere aktivt og solidarisk når kunstnere utsettes for sensur, forfølgelse og trakassering.
- bidra til økt oppmerksomhet og bevissthet i samfunnet om å ivareta den kunstneriske ytringsfriheten.

Forslag til merknad(er):

- *Disse medlemmene* ber videre regjeringen om en økt økonomisk satsing fra Utenriksdepartementet, noe som er nødvendig for å styrke internasjonal aktivitet med tanke på kulturattacheer og strategisk samarbeid med en sammensatt gruppe aktører.
- *Disse medlemmene* ber regjeringen sørge for at norske kunstnere får bedre støtte til internasjonale nettverksreiser, slik at de kan presentere sine kunstneriske verk uten store personlige kostnader.
- *Disse medlemmene* mener at samhandling mellom programmerende scener/arrangører og internasjonale nettverk

bør økes, samtidig som det sikres at mulighetene for kunstnere ikke begrenses.

- Disse medlemmene ber regjeringen sikre at en i den internasjonale strategien for kulturpolitikken samarbeider tett med nasjonal kulturpolitikk for å oppnå ønskede resultater. Disse medlemmene mener at regjeringen via Utenriksdepartementet og Kulturdepartementet i fellesskap må sørge for å utvikle strukturer og tiltak som støtter både nasjonal og internasjonal kunst- og kultursektor. Disse medlemmene ber videre regjeringen sikre økt tilgjengelighet til frie midler for norske kunstnere som arbeider internasjonalt.
- Disse medlemmene mener at regjeringen må agere aktivt og solidarisk når kunstnere utsettes for sensur, forfølgelse og trakassering. Disse medlemmene mener det er norske myndigheters ansvar å bidra til økt oppmerksomhet og bevissthet i samfunnet om å ivareta den kunstneriske ytringsfriheten.

8: Juridiske verkemiddel

8.1.2 Rimelig vederlag ved overdraging av opphavsrett

Kunstnarkår burde vært mye tydeligere på at urimelig avtalepraksis og påtvungen rettighetsoverdragelse er lovstridig og at kollektiv rettighetsklarering skal respekteres.

Tyskland har hatt lovregler om ufravikelig rett til «rimelig vederlag» siden 2002. En sentral rettsavgjørelse slår også fast at det er umulig å beregne en rimelig engangssum for et åndsverks verdi i hele vernetiden når avtale mellom filmskaper og produsent/kringkaster/strømmeplattform inngås ved starten av produksjonen. Det er jo ingen som på dette tidspunktet kan kjenne til alle aspekter av den

kommersielle utnyttelsen. EU-parlamentet vedtok derfor, nettopp for å forebygge «buy out», at vederlaget skal være proporsjonalt med utnyttelsen av verket. Skaperen skal ha en rimelig andel av alle inntektsstrømmer og verdi åndsverket genererer.

I filmbransjen derimot er denne type løsning under sterkt press og ansees som et mer komplekst område fordi det er flere rettighetshavere i et filmverk. Derfor har vi kollektive løsninger som vi mener må styrkes og respekteres for å unngå at individuelle rettighetshavere presses til å overdra rettigheter som mediehus/strømmetjenester ikke har krav på eller behov for. Opphavsrett kan ikke og skal ikke være gratis.

Vi har merket oss regjeringens forslag om medfinansieringsplikt for strømmetjenester og tilpassing av norsk lov til EUs AMT-direktiv. Her har regjeringen lagt til grunn at de ser for seg at strømmetjenestene både nasjonalt og internasjonalt bidrar med investeringer innen det audiovisuelle feltet i Norge. Kunstnerne ser ingen grunn til at ikke det samme bør kunne utredes for strømming på musikkfeltet. Se kap 12.3.1.

9 – Mål 2: Rimeleg betaling for kunstnarleg arbeid og tydeleg inkludert på kunstnarrelevante politikkområde

Temaer vi ønsker å løfte frem fra kapitler under mål 2:

9.1 Kunstnere som arbeidsfolk

Kunstnerne er glade for at meldingen er så tydelig på at kunstnere har krav på rimelig betaling, og at det skal utvikles et overordnet verdiprinsipp som skal fungere som en standard:

Utgangspunktet til regjeringa er at kunstnarar er arbeidsfolk som har krav på rimeleg betaling, også når dei er oppdragstakarar.

Samtidig kan det å fastsetje verdien på kunst og kunstnarleg arbeid vere ei krevjande øving. Difor vil regjeringa at det skal utviklast overordna verdiprinsipp som skal fungere som ein standard for rimeleg betaling for kunstnarleg arbeid.

Vi er også fornøyd med at offentlige virksomheters ansvar er tydelig presisert:

Offentleg finansierte tilskotsordningar og institusjonar har eit særleg ansvar for å sørge for rimeleg betaling til kunstnarar. Dette er det stilt krav om i tilskotsbrev til statleg finansierte kunst- og kulturinstitusjonar. Likeins vil det vere opp til kommunar og fylkeskommunar å sørge for rimeleg betaling til kunstnarar for dei tilskotsordningane, oppdraga, arbeidsforholda og institusjonane dei finansierer. Regjeringa forventar at offentlege verksemdar går føre og sørgjer for rimelege betalings- og arbeidsvilkår for både arbeids- og oppdragstakande kunstnarar. Kultur- og likestillingsdepartementet vil i tilskotsbrev be statleg finansierte kunst- og kulturinstitusjonar rapportere om bruk og honorering av sjølvstendig næringsdrivande kunstnarar.

En tydelig policy og tiltaksplan

Ellers ønsker vi å fremheve dokumentet “Paying the Artist” fra The Arts Council Ireland (2020) som meldingen varsler at Kulturdirektoratet skal få i oppdrag å følge opp. Dette er et glimrende dokument som Kulturdirektoratet, Norsk filminstitutt, Kulturrådet og andre tilskuddsforvaltere (som f.eks regionale filmsentre og filmfond m.fl) bør bruke som mal til å utarbeide en tilsvarende policy og systematisk tiltaksplan for å stille krav til rimelig betaling av kunstnere både i egen praksis, i andre offentlige instanser, hos

tilskuddsmottakere, og blant kulturarbeiderne og kunstnerne selv.

9.2 - 9.7 Kunstnerøkonomien m.fl.

Meldingen beskriver godt utfordringene kunstnere opplever ved ubalanse i maktforhold når de forhandler lønn/honorar og at mange kunstnere har en syklisk og sammensatt økonomi, “lappeteppeøkonomi”, som i tillegg byr på utfordringer i møte med offentlige instanser.

Kunstnere skal ikke måtte velge mellom sosiale rettigheter og opphavsrettigheter. En kunstnerøkonomi man kan leve av fordrer begge deler: Både trygd- og pensjonsgivende lønnsinntekt for utført arbeid og vederlag for åndsverk man har skapt.

Rimelig betaling for kunstnerisk arbeid består derfor av to komponenter:

1. Lønn/honorar for medgått arbeidstid for å utføre arbeidet

Dette bør som hovedregel utbetales som lønn. Vi støtter presumpsjonsregelen som er inntatt i arbeidsmiljøloven om at man skal være arbeidstaker.

2. Rimelig vederlag for opphavsrett (vederlag for tilgjengeliggjøring + royalty (andel av inntekter)).

Dette må følge bransjestandard for de ulike felt og innebære vederlag for omfanget av tilgjengeliggjøringen samt en andel av inntekter.

Dessverre er det stadig stort press på å slå sammen disse pengestrømmene, og spesielt filmkunstnerne opplever veldig ofte krav om at de må akseptere såkalt «buy out»-kontrakter som gjør at en filmskapers rettigheter erverves for «evig og alltid» gjennom en engangssum. Det samme skjer i økende grad i musikkfeltet med komponister og låtskrivere. Vi mener at dette er svært uheldig og et klart brudd mot bestemmelsene i Åndsverkloven og også i den lovteksten som EU-parlamentet vedtok for Opphavsrettsdirektivet høsten 2018.

Når det gjelder tilknytningsform ønsker vi å påpeke at det er flere tilfeller der det offentlige krever at kunstnere opererer som næringsdrivende og dermed mister sosiale rettigheter som ville fulgt med et midlertidig ansettelsesforhold eller utbetaling som ikke-ansatt lønnsinntaker (frilanser). Eksempler på dette er Den kulturelle skolesekken (DKS) der KS nekter å forhandle tariffavtale for kunstnere som turnerer. Et annet eksempel er at Norsk filminstitutt krever at filmskaperne mottar idéfordypningsstipend som næringsinntekt i enkeltpersonforetak, mens statens kunstnerstipend som forvaltes av Kulturdirektoratet er lønnsinntekt som det betales arbeidsgiveravgift på.

Under revisjonen av åndsverkloven i 2018 ble arbeidsgiversidens forslag om å innføre en arbeidsgiverregel med overdragelse av opphavsretten ettertrykkelig avvist av Stortinget. Dette utfordres likevel stadig idag. Stortinget må derfor igjen slå tydelig fast at kunstnere har krav på begge deler og at tilknytningsform på arbeidsforholdet ikke skal påvirke (ene)rettigheter til åndsverk. EUs DSM-direktiv krever at det betales rimelig vederlag for utnyttelse av åndsverk.

Meldingen slår videre fast at:

“I Noreg er ikkje omfanget av underbetaling og ubetalt kunstnarleg arbeid kartlagt”.

Kunstnerne mener at dette bør kartlegges for de ulike feltene. Som et eksempel på en kartleggingsundersøkelse som kan gjennomføres på filmfeltet, har det blitt spilt inn til Norsk filminstitutt følgende innsiktsbehov:

- Hvor mye gratisarbeid/spec-jobbing (og over hvor lang tid) har manus og regi lagt ned i hvert prosjekt før det mottar første runde med tilskudd og/eller kobles til produsent? Og hvordan gjenspeiles/anerkjennes dette i eierandel/investering/filmrett i prosjektet for de skapende?
- Hva bør dette ha å si for hvor mye av utviklingsmidlene som fordeles mellom ordninger direkte til manus- regi og hvor mye som tildeles som utviklingstilskudd etter at produsent er koblet på? Hvor stor andel av utviklingsmidlene går til lønn/honorar til de skapende og hvor mye går til produsent/produksjonsselskapet? En analyse av dette ville vært et godt grunnlag for å se på en eventuell justering av fordelingen, som i dag er henholdsvis 14 millioner og 116 millioner.

Lov- og/eller forskriftsfestet krav til å følge kollektive avtaler

I Forskrift om tilskudd til audiovisuell produksjon

(FOR-2016-10-31-1264) ble det i 2021 inntatt følgende krav i § 3-3.

Vilkår:

(...) Ved engasjement av slike rettighetshavere kreves at søker ved ethvert tilfelle følger de gjeldende avtalene om kollektiv rettighetsforvaltning med bransjens organisasjoner.

Vi mener at det bør lov- og/eller forskriftsfestes tilsvarende krav til offentlige institusjoner, offentlig eide aktører eller aktører med offentlig tilskudd på tvers av kunstfeltene, og at dette kravet også gjelder tariff- og rammeavtaler mellom partene i arbeidslivet.

Et trygt arbeidsliv

Norske kunstnere er stolte av det ordnede og trygge arbeidslivet i Norge, men det er ikke slik at selvstendig næringsdrivende kunstnere nyter godt av det på samme måte som andre yrkesgrupper gjør. Våre kunstnerorganisasjoner virker både som fag- og interesseorganisasjon for profesjonelle kunstnere i Norge. Vi opplever at meldingen ikke anerkjenner oss og andre kunstnerorganisasjoner som de profesjonelle kunstnernes representanter i spørsmål om arbeidsforhold. Et eksempel på dette er *Kunstnarkår* sin konklusjon om at kunstnere flest ikke er organiserte fordi de ikke er lønnsinntakere. Se *Kunstnarkår* s. 90.

Vi mener at en kan få til et slik ryddig og trygt arbeidsliv for kunstnere ved å sørge for et konstruktivt trepartssamarbeid for kulturfeltet, der vi og andre organisasjoner blir anerkjent som de profesjonelle kunstnernes fagorganisasjoner, på lik linje med andre fagforeninger. I dag er det slik at kunstnere har færre rettigheter i arbeidslivet enn andre arbeidstakere og næringsdrivende. Slik kan det ikke være. Vi trenger gode kollektive rammeavtaler for bestilling av kunst på alle relevante produksjonsområder og rimelig vederlag fra alle institusjoner finansiert av det offentlige. Kulturlivet er avhengig av at

de offentlige finansierte ordningene for støtte til bestillingsverk gir honorar som er i tråd med de tariffen og framforhandlede avtaler vi som fagorganisasjon har forhandlet fram.

Kunstnerne har et behov for utvidede sosiale rettigheter for selvstendig næringsdrivende, slik at selvstendig næringsdrivende kunstnere kan få opptjening av rettigheter til trygd og pensjon på lik linje med alle andre arbeidstakere. For at kunstnere skal ha gode kår og ikke havne bakerst i køen, så trengs det også at statlige kunstnerstipendene følger den generelle lønns- og prisutviklingen i samfunnet, og at de gir opptjening av pensjon fra første krone.

Disse punktene viser hvordan meldingen mangler et solid kunnskapsgrunnlag for å skape treffsikker politikk for vårt felt, samtidig som en ikke bruker den kunnskapen som er tilgjengelig for å gjøre politiske tiltak. Eksempel på det siste kan være den akutte situasjonen vi står overfor innen kunstig intelligens der en skyver ansvaret over på EU. Et annet eksempel kan være manglende bruk av handlingsrommet som finnes i tilskuddsbrevene fra KUD til de offentlige finansierte institusjonene, som vi vet svikter på helt sentrale vedtatte kulturpolitiske mål knyttet til nyskaping, mangfold og kunstnerisk bredde. Departementet skulle ha benyttet denne meldingen til å komme ut av ventemodus og sette inn klare og tydelige politiske tiltak.

9.8 Prioritering og vidare oppfølging

Regjeringa vil:

- kome attende til korleis ei eigna oppfølging av endringane av arbeidstakaromgrepet i arbeidsmiljølova kan sikrast

- gje Kulturdirektoratet i oppdrag å utarbeide ein strategi for rimeleg betaling til kunstnarar og forslag til overorda verdiprinsipp. Arbeidet skal gjennomførast i samråd med kunstnarorganisasjonar og statleg finansierte kunst- og kulturinstitusjonar
- i tildelingsbrev frå Kultur- og likestillingsdepartementet be statleg finansierte kunst- og kulturinstitusjonar rapportere om bruk og honorering av sjølvstendig næringsdrivande kunstnarar
- føre ein politikk som stimulerer til auka organisasjonsgrad på kunstfeltet, og vurdere tiltak som kan bidra til eit forsterka trepartssamarbeid
- styrkje kunnskapsgrunnet og samordne og tilgjengeleggjere eksisterande kunnskap om økonomien og arbeidsmarknaden i kultursektoren og på dei ulike kunstfelta

Kunstnerne vil:

- ha et konstruktivt trepartssamarbeid for kulturfeltet, der vi og andre organisasjonar blir anerkjent som de profesjonelle kunstnerne sine fagorganisasjonar, på lik linje med andre fagforeningar
- ha gode kollektive rammeavtaler for bestilling av kunst på alle relevante produksjonsområder og en plikt til å betale rimelig vederlag for alle institusjonar finansierte av det offentlige
- at de offentlige finansierte ordningene for støtte til bestillingsverk gir honorar som er i tråd med de tariffar og framforhandlede avtaler vi som fagorganisasjon har forhandlet fram
- ha utvidede sosiale rettigheter for selvstendig næringsdrivende slik at selvstendig næringsdrivende kunstnere kan få opptjening

av rettigheter til trygd og pensjon på lik linje med alle andre arbeidstakere

- at de statlige kunstnerstipendene følger den generelle lønns- og prisutviklingen i samfunnet, og at de gir opptjening av pensjon fra første krone
- ha gode mekanismer for tvisteløsning knyttet til opphavsrettslige spørsmål

Forslag til merknad(er):

- *Disse medlemmene* ser hvor viktig det er med et konstruktivt trepartssamarbeid for kulturfeltet og ønsker derfor at regjeringen anerkjenner de profesjonelle kunstnerne sine organisasjoner som fagorganisasjoner på lik linje med andre fagforeninger. Det er naturlig at de profesjonelle kunstnerne sine organisasjoner blir involvert i et slikt trepartssamarbeid.
- *Disse medlemmene* mener regjeringen må sørge for gode kollektive rammeavtaler for bestilling av kunstneriske verk på alle relevante produksjonsområder og at alle institusjoner finansiert av det offentlige følger avtaleverket og betaler ut rimelige vederlag. Disse medlemmene ber om at regjeringen sikrer seg at de offentlige finansierte ordningene for støtte til bestillingsverk og komponering gir honorar som er i tråd med gjeldende tariff og framforhandlede avtaler.
- *Disse medlemmene* ser hvordan rettighetene til selvstendig næringsdrivende kunstnere står for svakt i forhold til opptjening av pensjon, sykelønn og andre rettigheter til trygd. *Disse medlemmene* ønsker derfor at regjeringen kommer tilbake med et konkret forslag til hvordan de kan utvide sosiale rettigheter for selvstendig næringsdrivende slik at selvstendig

næringsdrivende kunstnere kan få opptjening av rettigheter til trygd og pensjon på samme måte som alle andre arbeidstakere.

- Disse medlemmene ser det som naturlig at de statlige kunstnerstipendene følger den generelle lønns- og prisutviklingen i samfunnet, og at de gir opptjening til pensjon fra første krone. Disse medlemmene ber regjeringen sørge for at så skjer.
- Disse medlemmene bemerker at Stortinget tidligere har avvist å innføre en arbeidsgiverregel med overdragelse av opphavsretten i åndsverkloven. Disse medlemmene erfarer at dette likevel påberopes i praksis og vil derfor igjen slå tydelig fast at kunstnere har krav på både sosiale rettigheter og opphavsrett og at tilknytningsform på arbeidsforholdet ikke skal påvirke (ene)rettigheter til åndsverk. Disse medlemmene ser dette også i sammenheng med at DSM-direktivet krever at det betales rimelig vederlag for utnyttelse av åndsverk.

10: Andre politikkområde som er relevante for kunstnarar

10.1 Rapporteringskrav og skatt

Kunstnarkår slår fast at det er et mål at skattereglene ikke skal påvirke hvilken organisasjons- eller finansieringsform de næringsdrivende velger. Det er bra, men veldig mange kunstnere må per i dag velge enkeltpersonsforetak, enten de vil eller ikke. For eksempel vil et aksjeselskap utløse krav om merverdiavgift på TONO- og Gramo-vederlag, fordi mva-unntaket kun omfatter personlige selskaper (ENK). Siden TONO og Gramo ikke krever inn MVA fra kunden, blir dette et direkte tap for en juridisk tredjeperson, typisk aksjeselskaper, som *ikke* har fritak - selv om dette selskapet er eiet 100% av kunstneren alene.

I 2021 bestemte Skattedirektoratet at det skulle bli MVA-plikt på vederlag fra 1. januar 2022. TONO, Gramo med flere var derfor klare for å kreve inn MVA på vederlag fra 2022. Skattedirektoratet utsatte imidlertid innføringen på ubestemt tid 21. desember 2021 (!), da det ikke var mulig å gjennomføre innenfor dagens lovverk. Saken illustrerer imidlertid godt problemene som forårsakes av at *noe* av kulturbransjen ligger innenfor MVA-regelverket, mens andre deler har fritak. En eventuell kulturmoms ble utredet i en egen NOU i 2008, men utredningen ble raskt lagt i en skuff.

Utover manglende sosiale rettigheter, forhindrer også ENK-organisering å kunne bruke en viktig del av statens

virkemiddelapparat som Innovasjon Norge.

10.2 Sosiale rettigheter

Å styrke det sosiale sikkerhetsnettet for selvstendig næringsdrivende og frilanskunstnere har over flere år vært en av kunstnerorganisasjonenes viktigste mål. At *Kunstnarkår* ikke går lenger i å konkretisere løsninger som vil bidra til å styrke kunstnerøkonomien, og oppfylle ambisjonene og løftene i Hurdalsplattformen, er vi skuffet over.

Vår samlede tilbakemelding på hva som bør, og må, gjøres for å styrke kunstnernes sosiale sikkerhetsnett, er at sykepengedekningen for selvstendig næringsdrivende (enkeltpersonforetak) må økes til 100 prosent fra 17. sykedag.

Det må utredes hvordan selvstendig næringsdrivende (enkeltpersonforetak) kan opparbeide seg bedre rettigheter for de første 16 sykedagene, enten gjennom en utvidet rett til sykepenger eller gjennom en gunstigere forsikringsordning og det må utredes en inntektssikringsordning for selvstendig næringsdrivende tilsvarende dagpenger, som tar hensyn til kunstnerøkonomien.

For å finansiere utvidede sosiale rettigheter bør det utredes, og vurderes å innføre en oppdragsgiveravgift. Samtidig ser vi det som avgjørende å innføre minstefradrag på næringsinntekt, tilsvarende dagens minstefradrag på lønnsinntekt. Dette for å motvirke den negative effekten som investeringer i egen næringsvirksomhet har for beregningsgrunnlaget av trygdeytelser.

10.3. Pensjon

Vi mener det må arbeides videre med å løse kunstnere og kulturarbeideres pensjonsutfordringer og manglende tjenestepensjonsrettigheter. En god start vil være å innføre tjenestepensjonsrettigheter på alle arbeidsstipend, jf. prinsippet om pensjon fra første dag og første krone.

10.4 Arbeidsledighet og mangel på oppdrag

Et spesialisert NAV-kontor hvor man kan samle, og opparbeide seg, bedre kompetanse på kulturfeltets særegenheter som syklusøkonomi og kombinasjonsinntekter, må etableres. NAV bør i større grad kunne tilby kurs og foredrag i de nevnte gruppens sosiale rettigheter, også i anledning relevante bransje- og fagforumer (konferanser, seminarer osv).

Som en konsekvens av dette må informasjonen på NAVs hjemmesider tilpasses grupper som ikke faller inn under en «A4 kategori», men har en kombinasjon av inntektsformer.

10.4.3 SKUDA og evt. andre allianser

Skuespiller- og danseralliansen (SKUDA) er en stor suksess og en ordning som i dag treffer scenekunstnere godt og bredt. SKUDA er opprettet for å styrke utøvende kunstnere på den ene siden og sikre arbeidsgivernes behov for et fleksibelt arbeidsmarked på den andre siden, og har gjennom elleve års drift blitt en sentral virksomhet på scenekunstheltet.

Plasseringen i meldingen Kunstnarkår

SKUDA blir omtalt under kapittel 10 i meldingen «Kunstnarkår», dette mener vi er feil da ordningen ikke er en sosial ordning for arbeidsledige kunstnere; Den funksjonen ivaretas av NAV.

SKUDA har en unik kulturpolitisk betydning og inngår i den kulturelle infrastrukturen på scenekunstrrådet, og bør derfor omtales som en av institusjonene i kunstnerpolitikken.

SKUDA bidrar både til å styrke kunstnerøkonomien, sikre kontinuerlig kunstnerisk utvikling og til å høyne kunnskapen om profesjonelle vilkår blant utøvende kunstnere, ref. *kap. 9.4 Arbeidsvilkår og betaling for kunstnarar*.

Andre kunstnere har på lik linje med dansere og skuespillere en frilanstilværelse / midlertidig ansettelse fra prosjekt til prosjekt som varierer fra store produksjoner med arbeid i flere måneder, til arbeidsløshet / ulønnet / ikke betalt utvikling i lang tid frem til neste produksjon.

Det mangler et samlingspunkt for disse kunstnerne, både fysisk i form av lokaler/prøverom, men også kreativt for å skape et sosialt og skapende rom. En allianse vil gi fast tilhørighet, kolleger og inntekt i periodene mellom midlertidige prosjektansettelser.

Vi mener det vil gi svært god effekt å opprette en større kunstnerallianse hvor disse produktive periodene blir satt i system og utnyttet til det beste for hele kunstfeltet og samfunnet. Vi er sikre på at en slik allianse vil kunne bidra til at utviklingsfaser og

innovasjonsprosesser blir mer effektive ved å skape synergier mellom kunstnere.

Alliansen tar ansvar for relevant kompetanseheving, workshops, mentoringprogram og andre faglige aktiviteter. Ordningen både verner om det skapende mennesket, og legger til rette for utforskning og samarbeid som kan føre til at kunstfeltet blir enda mer nyskapende. Dette vil samtidig forbedre kompetanse og kontinuitet i kunstnerskapene, slik at færre forlater kunstneryrket.

Våren 2021 kartla og analyserte Kulturrådet og Norsk filminstitutt, på oppdrag av Kulturdepartementet, konsekvensene av koronapandemien. Et av de anbefalte virkemidlene som et målrettet tiltak for å styrke kunstnerøkonomien er en økning av midler til SKUDA og en utbygging av allianser. Her går altså regjeringen mot anbefalinger fra underliggende fagetater på området, noe vi ber Stortinget rette opp i. SKUDA er en skalerbar modell som ved økt bevilgning kan innlemme andre kunstnergrupper.

10.5 Prioritering og vidare oppfølging

Regjeringa vil:

- redusere kostnadene til næringslivet ved å forenkle styresmaktskrav og -rapportering. Ved nye reguleringar skal det som hovudregel vurderast om små selskap kan få spesielle tilpassingar eller unntak
- vurdere utforminga av dei frivillige forsikringsordningane for tilleggssjukepengar for frilansarar og sjølvstendig næringsdrivande i folketrygda

- vurdere behov for tiltak knytte til Arbeids- og velferdsetatens rettleiing om og forvaltning av dei rettane frilansarar og sjølvstendig næringsdrivande har i folketrygda
- vurdere behov for informasjonstiltak retta mot frilansarar og sjølvstendig næringsdrivande generelt, og innanfor kunstfeltet spesielt
- gjennomføre ein skriftleg innspelsrunde for å få meir kunnskap om utfordringar knytt til frilansarar og sjølvstendig næringsdrivande sine rettar
- vurdere grensa for når det skal gjerast ei skjønnsfastsetjing av sjukepengegrunnlaget for arbeidstakarar og frilansarar

Kunstnerne vil:

- at SKUDA omtales under kapittel 5.5.1 Musikk og scenekunst, 5.5.3 Institusjonane i kunstnarpolitikken og i kapittel 9 - Rimelig betaling for kunstnarleg arbeid.
- etablere en kunstnerallianse utviklet på modell etter SKUDA som innlemmer alle kunstfelt.
- at sykepengedekningen for selvstendig næringsdrivende (enkeltpersonforetak) må økes til 100 prosent fra 17. sykedag.
- at det utredes hvordan selvstendig næringsdrivende (enkeltpersonforetak) kan opparbeide seg bedre rettigheter for de første 16 sykedagene, enten gjennom en utvidet rett til sykepenger eller gjennom en gunstigere forsikringsordning.
- ha en inntektssikringsordning for selvstendig næringsdrivende som tar hensyn til kunstnerøkonomien, tilsvarende dagpenger.
- at det utredes og vurderes å innføre en oppdragsgiveravgift for å finansiere utvidede sosiale rettigheter

- at det må arbeides videre med å løse kunstnere og kulturarbeideres pensjonsutfordringer og manglende tjenstepensjonsrettigheter. En god start vil være å innføre tjenstepensjonsrettigheter på alle arbeidsstipend, jf. prinsippet om pensjon fra første dag og første krone.
- at det innføres minstefradrag på næringsinntekt, tilsvarende dagens minstefradrag på lønnsinntekt. Dette for å motvirke den negative effekten som investeringer i egen næringsvirksomhet har for beregningsgrunlaget av trygdeytelser.
- at det opprettes et spesialisert NAV-kontor hvor man kan samle, og opparbeide seg bedre kompetanse på kulturfeltets særegenheter, og på syklusøkonomi og kombinasjonsinntekter
- at NAV i større grad kan tilby kurs og foredrag i de nevnte gruppens sosiale rettigheter, også i anledning relevante bransje- og fagforumer (konferanser, seminarer osv).
- at informasjonen på NAVs hjemmesider også tilpasses grupper som ikke faller inn under en «A4 kategori», men har en kombinasjon av inntektsformer.

Forslag til merknad(er):

- *Disse medlemmene* ønsker at regjeringens sikrer etablering av en kunstnerallianse som innlemmer alle kunstfelt, utviklet på modell etter SKUDA.
- *Disse medlemmene* mener at sykepengedekningen for selvstendig næringsdrivende (enkeltpersonforetak) må økes til 100 prosent fra 17. sykedag.
- *Disse medlemmene* ber regjeringen utrede hvordan selvstendig næringsdrivende (enkeltpersonforetak) kan opparbeide seg bedre rettigheter for de første 16 sykedagene, enten gjennom

en utvidet rett til sykepenger eller gjennom en gunstigere forsikringsordning. Disse medlemmene mener videre at man må ha en inntektssikringsordning for selvstendig næringsdrivende tilsvarende dagpenger, som tar hensyn til kunstnerøkonomien og at det utredes og vurderes å innføre en oppdragsgiveravgift for å finansiere utvidede sosiale rettigheter.

- Disse medlemmene mener at det må arbeides videre med å løse kunstnere og kulturarbeideres pensjonsutfordringer og manglende tjenstepensjonsrettigheter. En god start vil være å innføre tjenstepensjonsrettigheter på alle arbeidsstipend, jf. prinsippet om pensjon fra første dag og første krone. Disse medlemmene mener videre at det bør innføres minstefradrag på næringsinntekt, tilsvarende dagens minstefradrag på lønnsinntekt. Dette for å motvirke den negative effekten som investeringer i egen næringsvirksomhet har for beregningsgrunnlaget av trygdeytelser.
- Disse medlemmene ber regjeringen se på om det kan opprettes et spesialisert NAV-kontor hvor man kan samle og opparbeide seg bedre kompetanse på kulturfeltets særegenheter, og på syklusøkonomi og kombinasjonsinntekter. Disse medlemmene ønsker videre at NAV i større grad kan tilby kurs og foredrag i de nevnte gruppenes sosiale rettigheter, også i anledning relevante bransje- og fagforumer (konferanser, seminarer osv). Disse medlemmene ber videre om at informasjonen på NAVs hjemmesider også tilpasses grupper som ikke faller inn under en «A4 kategori», men har en kombinasjon av inntektsformer.

11: Opphavsrettslige vederlag og kulturpolitiske ordninger

Kunstnerorganisasjonene ønsker nye digitale plattformer velkommen og ser positivt på at kunst og kultur blir formidlet på utallige måter og på utallige steder, på at ny teknologi utvikles, og at de teknologiske og digitale nyvinningene utnyttes til fordel for det brede lag av befolkningen. Vi vil imidlertid fremholde at dette ikke må gå på bekostning av den kollektive kunst- og kulturopplevelsen, og ikke føre til at kunstneres vederlag reduseres.

Kulturdepartementet må snarest utrede ordninger som sikrer rettighetshavere betaling for overføring (strømming) av åndsverk ved klasseromsundervisning. Klasserommet er ingen privat sfære.

11.1 Forvaltningsorganisasjoner

Beskrivelsen av hvordan kravet om rimelig vederlag etter åndsverkloven løses ut for musikk-, visuelle- og litteraturfeltet er god, men her nevnes eller beskrives ikke det åpenbare at opphavere på danse- og scenekunstheltet i dag ikke har en spesifikk forvaltningsorganisasjon på linje med Tono/BONO, Kopinor og at det da pr. i dag fremvises mye koreografi og regi hvor retten til rimelig vederlag ikke er ivaretatt tilsvarende andre opphavere på kunstfeltet. Dette er svært problematisk.

11.2.2 Privatkopiering

Det fremgår av åndsverklovens § 26 at det er lovlig å fremstille enkelte eksemplar av offentliggjorte åndsverk til privat bruk i Norge. Dette unntaket fra eneretten til opphavsrettslig beskyttede verk og frembringelser betinger at rettighetshaverne får rimelig kompensasjon, ref. EUs Opphavsrettsdirektiv fra 2001. Retten til privatkopieringskompensasjonen er fastsatt i åndsverkloven for å sikre allmennheten tilgang til kultur. Det er også, som nevnt ovenfor, nedfelt at rettighetshaverne får økonomisk kompensasjon gjennom en årlig bevilgning i statsbudsjettet. Ordningen ble i 2018 utvidet til å omfatte nye rettighetshavergrupper: litterære og visuelle verk. Kunstnerorganisasjonene har siden utvidelsen bedt om en høyere bevilgning for å favne de nye verkstypene. Norwaco har i sine søknader til departementet redegjort for hvorfor det vil stride mot intensjonen ved utvidelsen av denne kompensasjonsordningen dersom utvidelsen ikke medfører økt økonomisk kompensasjon. I statsbudsjettene siden denne utvidelsen har ordningens utvidelse ikke blitt tatt hensyn til. Det mener vi er svært problematisk.

11.4 Prioritering og videre oppfølging

Regjeringa vil:

- sjå nærare på kompensasjonsordninga for kopiering til privat bruk
- reforhandle avtalen om utstillingsvederlag slik at han er tilpassa dagens kunstnarlege praksisar og utviklinga på kunstfeltet
- at institusjonar med statleg tilskot skal rapportere om utbetalt vederlag og honorar til kunstnarar og sjølve føre statistikk

Kunstnerne vil:

- at det skal utvikles og etableres en forvaltningsorganisasjon på danse- og scenekunstheltet for å kreve inn og fordele vederlag til dans- og scenekunstens opphavere for retten til rimelig vederlag ved fremvisning av koreografi og regi.
- at kompensasjonsordningen for privat bruk justeres i henhold til antall rettighetsgrupper som er pr. i dag gjennom at bevilgningen øker med minimum 20 %

Forslag til merknad(er):

- Disse medlemmene ber regjeringen se til at det utvikles og etableres en forvaltningsorganisasjon på danse- og scenekunstheltet for å kreve inn og fordele vederlag til dans- og scenekunstens opphavere for retten til rimelig vederlag ved fremvisning av koreografi og regi.

12: Digitalisering og internasjonal regulering

12.1.1 DSM-direktivet

Kunstnarkår slår fast at DSM-direktivet gir kunstnerne et bedre utgangspunkt for forhandling med plattformtjenester med brukeropplasting av innhold, for eksempel Alphabet (YouTube/Google), Meta (Facebook/Instagram) og TikTok. Det er bra at DSM-direktivet endelig skal implementeres i norsk lov. Det gjør det i større grad mulig for kunstnere å oppnå rimelig vederlag, slik åndsverkloven slår fast at de har krav på. Dette har etter kunstnernes mening imidlertid tatt alt for lang tid, og medført at norske kunstnere har tapt inntekter i forhold til sine europeiske kollegaer.

Det er dessverre en fare for at direktivet implementeres på en måte som ikke benytter seg fullt ut av disse mulighetene. Norge har en tendens til å se til Sverige i slike saker, og i Sverige ble direktivet ordrett innført. Dermed gikk svenske utøvere glipp av en mulighet til å få en inntektsstrøm, ala den såkalte spanske modellen. Dette til tross for EUs oppfordring om å implementere direktivet i det lokale lovverket på en måte som gavner kunstnerne mest mulig. Det er viktig at vi benytter mulighetene som ligger i denne sjeldne endringen av norsk lov.

DSM-direktivets artikkel 3 og 4 åpner for tekst- og datautvinning, som kan benyttes til sammenstilling av treningsdata for KI-modeller. Da DSM-direktivet ble vedtatt i EUs organer i 2018 og 2019, så få eller ingen konsekvensene av hva dette ville bety i møte med generativ

kunstig intelligens. Den gangen ble artiklene sett på som «innsamling av data» på en måte vi for eksempel kjenner fra sosiale medier og digitale salgskanaler.

Etter OpenAIs suksess med tekst-modellen ChatGPT, samt bildemodellene Midjourney og Dall-E, vet vi bedre. I dag ser de fleste at artikkel 3 og 4 vil svekke opphavernes rettigheter i forhold til gjeldende åndsverklov. I EU jobbes det med disse artiklene. EU-parlamentsmedlem Axel Voss, som ledet komitearbeidet i parlamentet og av mange blir regnet som «DSM-direktivets far» skrev i desember 2023 på sin LinkedIn-profil:

“Moreover, another main concern of mine is the impact on #copyright. The copyright directive did not have certain AI developments in mind and is thus not fit for purpose. Art. 4 is not designed for generative tools and we need to find other solutions.”

DSM-direktivet skal være revidert senest 11. juni 2026. Fra flere hold, både i EU-parlamentet og EU-kommisjonen, blir det meldt at det jobbes med å endre særlig artikkel 4. Det er verdt å merke seg at tekst- og datautvinningen som nå kan finne sted som følge av artikkel 4, strider mot hele intensjonen bak DSM-direktivet: å styrke forhandlingkraften til rettighetshavere i møtet med plattformtjenester.

Kunstnerne ber derfor om at implementering av artikkel 3 og 4 utsettes til DSM-direktivet er implementert, *uten* at resten av arbeidet med direktivet settes på pause.

12.2 KI

Kunstnerorganisasjoner verden over kjemper nå en kamp for at rettigheter opphavere har hatt siden boktrykkerkunstens barndom ikke skal hules ut i møtet med KI. Rettighetshaverne opplever at de store teknologiselskapene «støvsuger» internett for filer (web-scraping). At mange av filene er beskyttet av opphavsrett og andre vern, hindrer ikke at de blir brukt for å trene KI-modeller.

Teknologiselskapene hevder dette er lovlig, mens rettighetshaverne stiller spørsmål ved praksisen. Det er imidlertid vanskelig å forfølge krenkelser rettslig, da teknologisiden bare unntaksvis oppgir hvor de har hentet sine treningsdata.

Det hele kompliseres når digitalmarkedsdirektivet (DSM) skal innføres i norsk lov, se avsnittet over. Kunstnerorganisasjoner over hele Europa forventer derfor at artikkel 3 og 4 endres, senest i 2026-revisjonen av DSM-direktivet.

EU har lenge jobbet med sin KI-forordning AI Act, som omtales i *Kunstnarkår*. I denne forordningen er det lite som direkte angår opphavsrett eller nærliggende rettigheter - og dermed kunstneres økonomi. Det er imidlertid ett unntak for dette, kravet til transparens på treningsdata, som til gjengjeld er svært viktig for å kunne inngå lisenser som gir rimelig vederlag. AI Act er nå helt i sluttfasen, og like før jul 2023 ble det meldt om enighet i trilogie-forhandlingene i Brussel. Per tidlig januar 2024 er teksten enda ikke offentliggjort.

Problemstillingene rundt kunstig intelligens er komplekse, og kunstnerne har forståelse for at det er vanskelig å konkludere per dags dato. Men at en stortingsmelding i 2023/24, ikke sier noe om rett

til rimelig vederlag når kunstnerisk innhold benyttes til trening av KI-modeller, er nesten ikke til å tro.

- «Regjeringen vil følge nøye med på utviklingen i EU», er etter kunstnernes mening ekstremt passivt, og stikk i strid med det statsministeren høsten 2023 uttrykte om Norges rolle i møte med KI.

12.3.1 AMT-direktivet

Overordnet prinsipp om uavhengighet

Kulturdepartementet ba høsten 2022 høringsinstansene spesifikt kommentere om kravet til direkte investering i uavhengige produksjoner er en for stor inngripen i avtaleforhold. Vi mener dette er helt i tråd med direktivets øvrige bestemmelser. AMT-direktivet har lenge hatt krav til kringkastere i § 17 om å legge ut minimum 10% av programbudsjett/sendetid til uavhengige produsenter. Dette er også allerede implementert i norsk lov.

Se kringkastingsforskriften § 2-2. *Fjernsynsprogram produsert av uavhengige produsenter*

Det er derfor logisk og riktig at en bidragsplikt for strømmetjenestene følger samme prinsipp. Verdien i at mediehus og plattformer må finansiere og kjøpe produksjoner fra et uavhengig produksjonsmiljø er at dette betyr et større mangfold av produksjoner, gir ytringsmulighet til flere ulike stemmer og gir et større tilfang av ideer som kan bli realisert. Dette gjør innholdet mer relevant for en bredere del av befolkningen og kommer dermed publikum til gode.

Teksten i kringkastingsforskriften bør endres slik at produsenten må være uavhengig av både fjernsynsselskapene/kringkasterne og de audiovisuelle bestillingstjenestene.

Balanserte avtalevilkår

Vi mener at produksjoner som skal kvalifisere må realiseres på en måte som sikrer at betingelser for arbeid og rettigheter følger bransjestandard og gjeldende tariff- og rammeavtaler.

Vi mener at produksjoner som skal kvalifisere må bestå kulturtesten, samt stille krav om at innspilling og produksjon i all hovedsak må foregå i Norge.

Forhandlingsstyrken mellom uavhengige produsenter og allmennkringkastere og globale strømmetjenester er i utgangspunktet skjev.

Medfinansieringsordningen må stimulere det uavhengige produksjonsmiljøet på en bærekraftig måte og gjøre det mulig for uavhengige produksjonsselskaper av varierende størrelse å konkurrere på basis av rimelige minimumsvilkår.

Vi mener derfor at det må innføres krav i kringkastingsloven om at "Terms of Trade" skal fremforhandles mellom det uavhengige produksjonsmiljøet og henholdsvis tilbydere av fjernsyn og tilbydere av audiovisuelle bestillingstjenester, slik Storbritannia valgte å innta i sin Communications Act i 2003 med meget gode resultater.

Midler i fond

For de midlene som innbetales til fond er det ønskelig med en større maktspredning av forvaltningen av tilskuddsmidler utover Norsk filminstitutt. Ulike løsninger bør vurderes nærmere, herunder regionale filmfond og filmsentre.

En andel av fondsmidlene bør gå til kompetanseutvikling og kapasitetsbygging. Dette vil også komme de audiovisuelle bestillingstjenestene indirekte til gode.

Utrede tilsvarende ordninger for andre felt

Flere organisasjoner har spilt inn behovet for en utredning for å vurdere tilsvarende ordninger for flere kunstfelt der digitale strømmetjenester er viktige. Det gjelder eksempelvis for musikk og litteratur, der det gjennom høringsinnspill og drøftinger med de forskjellige politiske partiene har kommet konkrete forslag til vedtak Stortinget kan gjøre. Stortinget kan be regjeringen utrede en medfinansiering for flere kulturområder. Vi støtter disse innspillene og mener at en eventuell utredning bør gjelde alle kunstfelt der dette er relevant.

Vi mener at særlig musikkfeltet har kommet svekket ut av strømmetjenestenes overtagelse av markedet. Her vil vi særlig vise til undersøkelsen «Rapport nr. 1 2019. Hva nå - Digitaliseringens innvirkning på norsk musikkbransje», gjort på oppdrag av Kultur- og likestillingsdepartementet i 2019. Undersøkelsen fra BI og Menon Economics viste at det hadde vært en markant nedgang i inntekter for norske opphavere, plateselskaper og musikere i perioden 2007-2017. Undersøkelsen viste også at det offentlige har måttet ta en del av denne regningen i form av prosjektstøtte til plateselskaper og støtte til

prosjekter for komponister, låtskrivere og musikalsk aktivitet generelt. Vi mener det er bra at man støtter kulturlivet i Norge, men ser at det er viktig at norske kunstnere og selskaper innen musikkfeltet får det bidraget de har krav på fra strømmetjenestene, heller enn at staten må kompensere for dette bortfallet. Dagens tall i fra bransjen selv viser et stort avvik mellom avspilt norsk musikk og bidrag fra norske kunder av tjenestene sett opp imot det som kommer tilbake til de norske bransjeaktørene i fra de internasjonale strømmetjenestene.

12.4 Prioritering og videre oppfølging

Regjeringa vil:

- leggje fram ein heilskapleg digitaliseringsstrategi
- bidra aktivt i det arbeidet EU gjer på opphavsrettsområdet og andre strategisk viktige område, for å sikre norske kulturpolitiske interesser
- fremje norsk språk og innhald frå Noreg på digitale plattformer og i strøymetenester
- gjennomføre digitalmarknadsdirektivet og nett- og vidaresendingsdirektivet i norsk rett
- gjennomføre endringsdirektivet til AMT-direktivet i norsk rett, og vurdere alternative løysingar for medfinansiering av audiovisuelle produksjonar

Kunstnerne vil:

- at gjennomføringen av endringsdirektivet til AMT-direktivet i norsk rett må bli gitt høyere prioritet og skje snarest
- at den valgte løsningen for medfinansiering av audiovisuelle produksjoner må følge prinsippet om uavhengighet

- utfordre regjeringen til å se på en lignende ordning for musikkfeltet som for det audiovisuelle feltet. Slik at store teknologiselskaper som har meget stor omsetning på musikkstrømming må bidra i likeverdig grad til utvikling og produksjon i norsk musikkliv. På den måten kan man skape et sterkere kommersielt og finansielt grunnlag for norsk kunst og kultur.
- at tilsvarende ordninger for flere kunstfelt der digitale strømmetjenester er eller blir viktige utredes

Forslag til merknad(er):

- *Disse medlemmene* mener at gjennomføringen av endringsdirektivet til AMT-direktivet i norsk rett på priorites høyere og skje snarest. *Disse medlemmene* ønsker at den valgte løsningen for medfinansiering av audiovisuelle produksjoner må følge prinsippet om uavhengighet.
- *Disse medlemmene* har merket seg forslaget om medfinansieringsplikt for strømmetjenester i forbindelse med tilpassing av norsk lov til EUs AMT-direktiv. *Disse medlemmene* merker seg videre at har regjeringen lagt til grunn at strømmetjenestene både nasjonalt og internasjonalt bidrar med investeringer innen det audiovisuelle feltet i Norge. *Disse medlemmene* ser ingen grunn til at ikke det samme bør kunne utredes en lignende krav og ordning for strømming på musikkfeltet. *Disse medlemmene* ønsker derfor å utfordre regjeringen til å se på en lignende ordning for musikkfeltet som for det audiovisuelle feltet. *Disse medlemmene* ser det som naturlig at de store teknologiselskaper som har meget stor omsetning på musikkstrømming i likeverdig grad bidrar til

utvikling og produksjon i norsk musikkliv. Disse medlemmene ønsker at man gjennom en slik ordning kan skape et sterkere kommersielt og finansielt grunnlag for norsk musikkliv, kunst og kultur. Disse medlemmene ber derfor regjeringen komme tilbake Stortinget med en utredning om en slik medfinansieringsplikt for de digitale musikkstrømmetjenestene, for å sikre et større bidrag til norsk musikkliv og musikkproduksjon.

- Disse medlemmene ser at det kan være behov for å utrede ytterligere tilsvarende ordninger for flere kunstfelt der digitale strømmetjenester er eller blir viktige

13 – Mål 3: Kan verke over heile landet

Temaer vi ønsker å løfte frem fra kapitler under mål 3:

13.5 Regionale kulturfond

Kunstnere i det frie, prosjektbaserte feltet savner flere muligheter til å søke finansiering til større prosjekter utenfor Norsk kulturfond og NFI. For å øke mangfoldet i kunstneriske uttrykk kan det være en god løsning å etablere regionale kulturfond, men da må det bevilges friske, øremerkede midler. Vi vet det i dag er stor etterspørsel blant kunstnerne etter flere ordninger å søke prosjekt- og formidlingstilskudd fra, også utenfor Norsk kulturråd og NFI.

Regionale fond vil kunne være en god løsning for å styrke prosjektfinansieringen regionalt og tilfanget av andre finansieringsmuligheter. Fond som rommer midler for kunst- og kulturproduksjon på regionnivå, som retter seg spesielt mot regionalt og lokalt forankret kunst og kultur, er sårt tiltrengt.

Et slikt tillegg til den eksisterende finansieringsstrukturen vil tjene det frie feltet og gjøre at kunstnere kan finne arbeidsplasser flere steder i landet og gjennom hele året. Som for alle kulturfond må det ses på løsninger for tildeling av tilskudd til prosjekter som er i tråd med prinsippet om armlengdes avstand. Regioners handlefrihet og innflytelse på nasjonal kulturpolitikk kan slik sikres gjennom økte rammer og bedre dialog med nasjonale myndigheter. Regionale kulturfond vil også styrke kunstnerøkonomien og i sum gi et rikere nasjonalt, regionalt og lokalt kulturliv.

For prosjektbaserte tildelinger innenfor dansekunsten ber vi Stortinget merke seg de regionale kompetansesentrene for dans som mulig fagråd og distribusjonsstruktur for disse regionale fondsmidlene. Regionale kompetansesentre gjør i dag allerede programmerings- og utvelgelse av kunstneriske produksjoner i forbindelse med turnering. En videreutvikling og profesjonalisering av dette som utvelgelsesapparat for produksjoner innen dans anbefales for å unngå å etablere flere byråkratiske strukturer med behov for den samme kompetansen.

13.6 Den kulturelle skolesekken

Kulturmeldingen fremhever dannelses som grunnlaget for å bygge demokrati: «Kunst og kultur kan gi barn og unge opplevelser og eit

rom for ytring som har identitetsbyggjande kraft i livet til den enkelte». DKS er helt sentral i dannelsen av befolkningen. Fordi DKS skal sørge for at barn og unge får oppleve kunst og kultur av høy kvalitet, er det viktig at det fokuseres på dette og ikke at DKS skal være en pedagogisk støttefunksjon underlagt skolens læreplan. DKS er landets største arbeidsplass for kunstnere og virkeliggjør med dette regjeringens mål om at flere kunstnere skal settes i stand til å leve av sin egen kunstformidling. En økt satsing på DKS vil tjene både regjeringens kunstnerpolitikk og samtidig bidra til å nå målene i kulturmeldingen. Kunstnerne må sikres vederlag for bruk av opphavsrettslig materiale i DKS-produksjoner. Et sentralt suksesskriterium for DKS er gode produksjonsmiljøer. En sikring av allerede eksisterende miljøer og satsing på nye, er derfor viktig.

Betydningen av kollektiv kunstopplevelse

Kunstnerorganisasjonene vil understreke betydningen av det å erfare kunst i fellesskap, den kollektive og levende kunstopplevelsen.

Kunst er av avgjørende betydning for et samfunn. Frederik Tygstrup, professor ved Københavns Universitet, holdt i 2018 et foredrag med tittelen «Kunst, kultur og sosiale fellesskap» på Kulturrådets konferanse om kvalitet. Han fremhevet at det å betrakte kunst som bare en individuell erfaring, er å betrakte den utelukkende som et konsumgode. Tygstrup understreket at kunsten er noe mer enn det. Han fremhevet kunst og kultur som en øvelse i å ta del i et fellesskap, i samfunnsdeltakelse - og dermed en øvelse i demokratisk medborgerskap.

Derfor ønsker vi her også å løfte frem kunst i skolen. Skolen er den eneste institusjonen som når alle barn, og som daglig har kontakt med dem. Skolen kan bidra til sosial mobilitet, påvirke og bidra til deltakelse i samfunnet, gi muligheter i arbeidslivet, samt bidra til barn og unges identitetsbygging.

Kunstfag i skolen og rekruttering til kunstneryrket

Barn og unge må gis en skolehverdag hvor de får mulighet til å oppleve det mangfoldet og refleksjonsrommet kunsten kan gi, all den tid kunsten også er av avgjørende betydning for barn og unges identitetsbygging. For å sitere kulturmeldingen (Meld. St. 8 (2018-2019) Kulturens kraft): «Kunst og kultur kan gi barn og unge opplevingar og eit rom for ytring som har identitetsbyggjande kraft i livet til den enkelte.»

I det forpliktende grunnsynet som skal prege og støtte pedagogisk praksis i skolen, Overordnet del - verdier og prinsipper for grunnopplæringen, fremheves det at elevene skal få oppleve et variert spekter av kulturuttrykk og få bruke sine skapende krefter gjennom hele grunnopplæringen. Her er det også nedfelt at opplæringen skal danne hele mennesket og at dette skjer når elevene får kunnskap om og innsikt i natur og miljø, språk og historie, samfunn og arbeidsliv, og sist, men ikke minst kunst og kultur. Det er vanskelig å være uenig i at innsikt i kunst og kultur er avgjørende for dannelsen av hele mennesket, men i praksis likestilles og anerkjennes ikke kunstfaget på lik linje med andre skolefag.

De nasjonale prøvene har lenge stått sentralt i norsk skole, og det som måles er ferdighetene i fagene matte, norsk og engelsk. Økt

resultatorientering kan medvirke til at skolen risikerer å konsentrere seg mest om det som skal måles. Det som er lettest å måle, blir da det som er viktigst å lære, noe som i neste omgang gjør at kunstfagene får mindre plass.

Skal kunstfaget oppleves relevant og attraktivt, må det stilles krav til utøvelsen og formidlingen av faget. Kunsten er sentral og må være en del av utdannelsen og barns skoleløp. Barn må gjennom skoleløpet erfare kunsten og bli forespeilet muligheten til selv å bli kunstnere. Skolen kan legge grunnlaget for rekruttering av kunstnere fra alle sosiale lag. Skolen kan bidra til at barn og unge har innsikt i, og har erfart, kunstens betydning for et samfunn.

Kulturskolen

Kulturskolene rundt om i landet beskrives ikke i denne meldingen, denne offentlige tjenesten er en spesielt viktig arbeidsplass for utøvende og skapende kunstnere med regional tilknytning og forankring.

13.7 Filmsatsing i heile landet

Kunstnerpolitikken må ta inn over seg fakta, slik som søkermengde og befolkningsgrunnlag, som dokumenterer at dagens system og finansiering ikke skaper grunnlag for kontinuitet og bærekraft. Vi er derfor opptatt av at støtten til regionale filmsenter og filmfond økes gjennom en opptrappingsplan.

Regional filmpolitikk er en viktig del av å bygge bransjen, og regionene kjenner sine filmskapere best. Skal vi greie å innfri

ambisjonene om mangfold, originalitet og får fram historier som speiler hele landet og hele folket, må vi ha en helhetlig nasjonal filmpolitikk som gir grunnlag for kontinuitet og anstendige lønns- og arbeidsforhold i alle regioner.

Med de begrensende midlene det regionale virkemiddelapparatet nå rår over er det ikke mulig å skape seg en bærekraftig yrkesvei som filmkunstner i mange av regionene, spesielt ikke på spillefilm og serier. Da får vi i stedet en situasjon «der hvor krybben er tom, bites hestene». Vi opplever nå at det blir splid og kniving mellom filmsentrene og/eller de regionale filmfondene som en følge av rammene som tildeles det enkelte regionale filmsenter eller fond og en opplevelse av at de statlige tilskuddene ikke står i forhold til søkermengden i regionene.

Filmsentrene skaper vitalitet, de er proaktive i forhold til unge, mangfold og representasjon, de finansierer kurs og seminarer, men de har ikke nok midler til å sikre en rimelig grad av tilskudd som står i forhold til den høye kvaliteten i søkermassen. Dette må endres dersom vi skal nå målet om at kunstnere skal kunne virke over hele landet.

13.8 Regionale kompetansesenter for dans og musikk

De regionale kompetansesentrene for dans

Utgjør en essensiell del av infrastrukturen for dans over hele landet. Sentrene kjennetegnes av en bærekraftig og innovativ infra- og organisasjonsstruktur, som pr i dag er mer eller mindre institusjonalisert. De er kostnadseffektive, fleksible og svært mange av

aktivitetene drives gjennom ulike former for samarbeid med andre aktører i feltet; fra enkelt-kunstnere og samproduksjon av nye verk, til samarbeid med andre kunst- og kulturinstitusjoner i inn- og utland.

Det finnes i dag totalt 12 regionale kompetansesentre for dans, lokalisert i hele landet. Disse sentrene tilrettelegger for utvikling, produksjon og visning av ny norsk dansekunst og utgjør den eneste infrastrukturen som er spesialutviklet og tilpasset det prosjektbaserte dansekunstfeltet. Sentrene bistår i dag med produsenttjenester, residensordninger, turnering og visning av forestillinger, samt en rekke andre støttetjenester tilpasset dansekunstens behov.

Et vesentlig løft og en videreutvikling av sentrene slik at de kan romme tilbud og tjenester som i dag ikke eksisterer regionalt er en viktig prioritering. Verdien av å synliggjøre dansekunstfeltets totale behov for infrastruktur og hvordan vi ser at disse sentrene kan legge til rette for både en felles og individuell utvikling, slik at de blir en del av det totale nødvendige rammeverket og virkemiddelapparatet dansekunsten skal virke innenfor om 20 år er avgjørende. I og med at kunstformen er så lite institusjonsforankret finnes det nå et mulighetsrom til å utvikle gode systemer som bygger på hverandre og spiller sammen fra bunnen og opp. Vi oppfordrer Stortinget til å nyttiggjøre seg dette mulighetsrommet og se potensialet for å bygge helhetlig med utgangspunkt i en videreutvikling av disse sentrene.

Utvidede tjenester dansekunstnere har behov for, bør spesifiseres som nye ansvarsområder.

Disse er:

- Samle, ivareta og formidle norsk dansekunst
- Være en arena for produksjon av dansekunst
- Være en arena for synliggjøring og visning av dansekunst
- Være en profesjonell og solid fasilitator for kunstnere i det frie, prosjektbaserte feltet
- Være et profesjonelt ledd i kommunikasjonen knyttet til produksjon og formidling på tvers av institusjoner og kunstnere
- Tilby stillinger til dansere, koreografer og dansepedagoger

Koreografiens Hus

Bortimot 70% av norske dansekunstnere bor og virker i Oslo, men byen er samtidig den byen i Norge med størst mangel på infrastruktur tilgjengelig for dansekunstnere. *Koreografiens Hus* er et tiltak som vil fungere som en katalysator for ny norsk koreografi og adresserer utfordringene i den underfinansierte prosjektbaserte danse- og scenekunsten. Husets mål er å styrke dansekunstneres muligheter for et langsiktig virke og normalisere arbeidsvilkårene. En solid infrastruktur med fokus på skapende dansekunstnere er nødvendig da situasjonen i dansefeltet er akutt.

Koreografiens Hus skal være et regionalt kompetansesenter for dans i Oslo, inspirert av Dramatikkens Hus, og *Koreografiens Hus* kan fremheves som et essensielt tiltak for å løse infrastrukturproblemer, styrke finansieringen, og bidra til profesjonalisering av dansekunsten i Norge.

Dansenett Norge

I meldingen nevnes ikke Turnénettverket Dansenett Norge, dette oppleves som et svært positivt motsvar på at Riksteatret sluttet å turnere danseforestillinger. Vi anser nettverket som et viktig bidrag til økt formidling av norsk dansekunst utenfor de store byene. Nettverket øker turneringsmulighetene for dansekunsten og på den måten øker man publikumsgrunnlaget i hele landet, samtidig som man øker kunnskapen om og kjennskapen til norsk dansekunst. Nettverket bidrar også til en profesjonalisering av arrangørleddet, og tilbyr essensiell og spesifikk kompetanseutvikling innen formidlings- og publikumstiltak. Vi ønsker at Dansenett Norge inkluderes som en del av infrastrukturen for norsk dansekunst fremover og at de de innlemmes som en viktige formidlingsaktør for dansekunsten.

13.10 Prioritering og vidare oppfølging

Regjeringa vil:

- følge opp forslag til revidert kulturlov, der det blant anna er foreslått å lovfesta at kommunar og fylkeskommunar skal ha oversyn over status og utviklingsbehov på kulturfeltet. Med utgangspunkt i oversynet skal kommunar og fylkeskommunar fastsetje overordna mål og strategiar for kulturfeltet i planverket
- etablere regionale kulturfond som styrkjer infrastrukturen for kunst- og kulturaktivitet regionalt
- byggje opp under eksisterande ordningar som stimulerer kunstnarleg verksemd i heile landet
- sikre institusjonsstrukturen i heile landet og byggje opp under den sentrale rolla som kunstinstitusjonane har som

kunstnarlege kompetansearbeidsplassar og samarbeidspartnarar

- vidareutvikle Den kulturelle skulesekken i samband med forslag i kartlegginga av DKS og evalueringa av Kulturtanken

Kunstnerne vil:

Kunstfag i skolen og rekruttering til kunstneryrket

- at de estetiske fagene i skolen må styrkes.
- at det må stilles kompetansekrav til de som skal undervise i kunstfag, slik det gjeres i øvrige fag i skolen, og obligatorisk opplæring i disse fagene i lærerutdanningen.
- at det legges til rette for Praktisk-pedagogisk utdanning (PPU) i utøvende og skapende kunstfag innen alle kunstretninger.
- at generelle krav og anbefalinger til bygging og rehabilitering av skoler må inneholde funksjonskrav til utforming av rom for utøvelse av ulike kunstfag. Skolen må ha en infrastruktur som muliggjør god utøvelse av ulike kunstfag.
- at antall timer med kunstfag må økes gjennom grunnskoleløpet.
- at kunstfaglig og estetisk kompetanse bør være blant de grunnleggende ferdighetene barn skal tilegne seg gjennom grunnskolen.
- at skolen bør være et sted som evner å bevare kunstens kompleksitet. Kunstfaget skal være et selvstendig fag og ikke brukes til måloppnåelse i andre fag

Kulturskolen

- at kursavgiften for Kulturskolen må være overkommelig for barnefamilier i lavinntektsfamilier, slik at kurstilbudet fra kulturskolen er reelt tilgjengelig for alle.
- at kurstilbud fra private tilbydere skal ikke være i konkurranse med den offentlige kulturskolen, men heller samarbeide for å utvide kulturskoletilbudet for å kunne tilby et bredest og mest mulig variert kunst- og kulturtilbud i kommunen.
- at kulturskolen skal tilby en bredde av kunstuttrykk og sikre at barn og ungdom får utviklet sine talenter innenfor ulike disipliner.

Regionale kompetansesenter for dans og musikk

- at Stortinget ber regjeringen følge opp den satsningen som har skjedd for utviklingen av en nasjonal og regional infrastruktur for dans, gjennom en strategisk videre styrking og utbygging av de regionale kompetansesentrene for dans til å bli fullverdige institusjoner for dans og koreografisk arbeid.
- at Stortinget ber regjeringen finansiere etableringen av “Koreografiens Hus” - en nasjonal og regional arena for dansekunst i Oslo.

Forslag til merknad(er):

- *Disse medlemmene* mener at regjeringen må følge opp den satsningen som har skjedd for utviklingen av en nasjonal og regional infrastruktur for dans, gjennom en videre strategisk styrking og utbygging av de regionale kompetansesentrene, slik at de kan bli fullverdige institusjoner for dans og koreografisk arbeid.

- *Disse medlemmene* ber regjeringen etablere *Koreografiens Hus* - en nasjonal og regional arena for dansekunst i Oslo, og komme tilbake til Stortinget i budsjettproposisjonen med innretning og finansiering.

15: Økonomiske og administrative konsekvensar

I denne meldinga legg regjeringa fram sine ambisjonar for kunstnarkåra i åra som kjem. Alle tiltak og satsingar som er omtalte i meldinga, kan handterast innanfor dei gjeldande budsjetttrammene til dei aktuelle departementa. Det same gjeld oppfølging av kartleggingar og undersøkingar som er omtalte i meldinga. Mykje av kunstnarpolitikken vert òg utforma lokalt og regionalt. Meldinga omfattar ingen forslag til tiltak som pålegg kommunar og fylkeskommunar nye oppgåver eller auka utgifter.

Vi finner påstanden om at styrkingen av kunstnerkår verken skal ha økonomiske eller administrative konsekvenser uforståelig. Mange av de nødvendige tiltakene for å sikre gode leve- og arbeidskår for kunstnere i dagens og fremtidens Norge vil kreve økte økonomiske og administrative ressurser.

Krediteringsinformasjon

S. 8: Metasexy av Inés Belli. Avbildet: Rina Rosenqvist. Foto: Tale Hendnes, Dansens Hus Oslo 2021

S. 24: COLLAPSING-DISTANCE av Siri & Snelle. Avbildet: Siri Jøntvedt. Foto: Tale Hendnes, Dansens Hus Oslo 2018

S. 44: Ulf goes Religious part 2/ Brother - Making av Ulf Nilseng. Avbildet: Ulf Nilseng. Foto: Tale Hendnes, Dansens Hus Oslo 2019

S. 61: Cheers av Kristin Ryg Helgebostad og Laura Marie Rueslåtten. Avbildet: Sigrid Hirsch Kopperdal. Foto: Tale Hendnes, Dansens Hus Oslo 2018

S. 69: Diorama av Ingri Fiksdal. Gjestespill ved MCA Chicago 2019. Foto: Eyes wide, MCA Chicago

S. 75: Illustrasjon av Erlend Samnøen

S. 77: Mass av Rina Rosenquist. Medvirkende: Magdalene Solli, Even Eileraas, Victor A.O. Pedersen, Emilie Marie Karlsen, Synne Garvik, Kasper Ravn Tovik, Rina Rosenqvist og Per Anders Kraudy Solli. Foto: Tale Hendnes, Dansens Hus Oslo 2022

S. 107: The Syncopators av Fiksdal/Floen/Slåttøy. Under Stamsund Internasjonale Teaterfestival, mai 2022. Foto: Izabella Englund

Tilsluttede:

Den norske forfatterforening, GramArt, Juoigiid Searvi, Mun Dajan Foreninga samiske forfattere, NOPA, Norsk audiovisuell oversetterforening, Norske Dansekunstnere, Norske Filmregissører, Norsk filmforbund, Norsk Komponistforening, Norsk Oversetterforening, Norsk Skuespillerforbund, Regiforbundet, Sámi Girječálliid Searvi SGS Samisk forfatterforening, og Samiske Komponister.